

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Alena Szőkeová

Rómske dieťa v materskej škole

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Osvedčená skúsenosť odbornej praxe

Bratislava, 2012

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Alena Szókeová

Kontakt na autora: Materská škola Dolnočermánska , alokovaná trieda Orechov dvor, Nitra
aszokeova@gmail.com

Názov OPS/OSO: Rómske dieťa v materskej škole

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2012

Odborné stanovisko vypracoval:

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov. Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Kultúra. Multikulturalita. Kultúrna identita. Rómska identita. Identita rómskeho dieťaťa. Multikultúrna výchova.

Anotácia

Prezentovaná pedagogická skúsenosť sa zaoberá problematikou formovania kultúrnej identity rómskeho dieťaťa v materskej škole. V teoretickej časti zameriava pozornosť kultúre a multikulturalite, kultúrnej identite, osobnostnému a sociálnemu rozvoju rómskeho dieťaťa v rodine i v materskej škole. Venuje sa kultúrnym a sociálnym špecifikám rómskej rodiny a jej vplyvu na osobnostný a sociálny rozvoj rómskeho dieťaťa a na možnosti formovania jeho kultúrnej identity v podmienkach materskej školy. Teoretická analýza ústí do praktickej časti práce, predmetom ktorej je prispieť k formovaniu kultúrnej identity rómskeho dieťaťa v materskej škole prostredníctvom aktivít, hier a projektov.

OBSAH

Úvod

1	Teoretické východiská	
1.1	Vymedzenie pojmov.....	5
2	Osobnostný a sociálny rozvoj rómskeho dieťaťa v rodine	
2.1	. Kultúrne a sociálne špecifiká rómskej rodiny a ich vplyv na osobnostný a sociálny rozvoj rómskeho dieťaťa.....	7
2.2	Možnosti formovania kultúrnej identity rómskeho dieťaťa v podmienkach materskej školy	10
3	Predprimárne vzdelávanie rómskych detí	
3.1	Súčasný trendy predprimárnej edukácie	13
3.2	Štátny vzdelávací program ISCED 0 a multikultúrna výchova.....	13
4	Edukačné aktivity na formovanie kultúrnej identity rómskeho dieťaťa v materskej škole	16
	Záver	30
	Literatúra.....	31

ÚVOD

V Slovenskej republike sa prijatím Kurikula – Štátneho vzdelávacieho programu výrazne zmenil edukačný systém. V záujme sústavného skvalitňovania výchovno vzdelávacieho procesu existujú možnosti implementácie najnovších vedeckých poznatkov do obsahu vzdelávania s využívaním aktuálnych foriem a metód. Vytvoril sa edukačný priestor pre rozvoj kreativity v tvorbe vzdelávacích programov s prihliadnutím na historické a kultúrne danosti predškolskej pedagogickej teórie a praxe. Materská škola, predškolská edukácia je začiatok celoživotného edukačného reťazca, východisko a základ, na ktorom stoja a budujú sa ďalšie vzdelávacie stupne. Kvalitná výchova a vzdelávanie v materskej škole sa realizuje v kontexte školského zákona, Štátneho vzdelávacieho programu a školského vzdelávacieho programu ISCED 0 s prihliadnutím na podmienky školy.

V súčasnosti je pre potreby predškolskej edukačnej praxe s rómskymi deťmi k dispozícii malé množstvo metodických materiálov. Pre skvalitnenie úrovne výchovno- vzdelávacích činností v predprimárnom vzdelávaní považujeme za nevyhnutné túto skutočnosť zmeniť. Hlavným cieľom tejto osvedčenej pedagogickej skúsenosti je na základe teoretickej analýzy ponúknuť aktivity na formovanie kultúrnej identity rómskeho dieťaťa v materskej škole v súlade s novou koncepciou. Pri tvorbe aktivít zohľadníme ciele predprimárneho vzdelávania. Námety na aktivity v tejto práci sú metodicky spracované vo forme príprav, podľa ktorých je možné uvedenú edukačnú aktivitu odučiť. Z tohto dôvodu môžu metodické materiály v tejto práci slúžiť ako pomôcka pri vytváraní vlastného portfólia pre začínajúcich učiteľov s rómskymi deťmi. Vzhľadom na to, že spracovaný metodický materiál obsahuje základnú štruktúru, ktorú by každá edukačná aktivita mala mať, môže poslúžiť aj ako východisko pri tvorbe vlastných edukačných aktivít študentov predškolskej a elementárnej pedagogiky, pripravujúcich sa na pedagogickú prax v materskej škole pre prácu s rómskymi deťmi, alebo môžu byť následne využité v pedagogickej praxi na úrovni preprimárneho, prípadne v nultých ročníkoch primárneho vzdelávania..

Námety sú spracované na základe priameho kontaktu s reálnym svetom. V edukácii detí predškolského veku vždy vychádzame z aktuálneho stupňa ich telesného i duševného vývinu. Dôraz kladieme na dostatočné množstvo podnetov počas edukačných aktivít. Prípravy obsahujú metodický postup, prostredníctvom ktorého prebieha učenie. Učenie zefektívňujeme aktívnou činnosťou detí.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

1.1 Vymedzenie témotvorných pojmov

Dnešný svet je multikulturálny. Je to celospoločenský problém. Človek nie je schopný chápať svoju kultúru ani kultúru druhých ľudí dovedy, kým každú z nich nepochopí ako neustále sa meniacu štruktúru. Pochopiť kultúru seba samého, svojho okolia i druhých ľudí, druhých etník, štátov, sociálnych vrstiev – to znamená vidieť ich vzájomné prieniky.

Kultúra je nesmierne rozsiahly jav. Je to spôsob, ktorý v sebe obsahuje systém poznania, znakov, činností, tradícií a hodnôt a systém inštitúcií spoločnosti. Mnohé z kultúr môžeme priamo sledovať v správaní sa ľudí a z týchto vonkajších znakov môžeme usudzovať kultúru, ktorú prinášajú. Veľkú časť kultúry však buď nemôžeme v správaní ľudí vôbec sledovať, alebo ju vnímame len ťažko a nepriamo (napr. vzťah k autorite, predstavy o spoluzití muža a ženy, hodnotové orientácie, tvorivé postoje a ďalšie). Táto neviditeľná časť kultúry je oveľa väčšia ako viditeľná. Zásadným spôsobom však ovplyvňuje správanie ľudí, ich medzilidské kontakty. Človek sa rodí do určitej kultúry a stáva sa jej samotným tvorcom, oboznamuje sa s kultúrnymi obsahmi, ktoré produkovali predchádzajúce generácie. Dúbravová (2006), vníma kultúru, ako „vnútornú výbavu“ jednotlivca, ktorá sa prejavuje v jeho správaní a spôsobe komunikácie s inými.

Kultúrna identita je súhrnnou predstavou jednotlivca o vlastných kultúrnych zvláštnostiach a o svojom zaradení do určitého kultúrneho spoločenstva. Odvoláva sa na určitú kultúrnu tradíciu, prijíma určité kultúrne vzory a s pomocou určitých kultúrnych znakov sa jednotlivec prihlasuje k určitej kultúre (čiernym odevom sa môže prihlasovať k subkultúre gotikov). Jednotlivec si formuje kultúrnu identitu vo vzťahu k hlavným hodnotám svojej hodnotovej hierarchie. Kultúrna identita nie je nehybným systémom, ale živým procesom. Jednotlivec môže meniť svoju kultúrnu identitu a mať aj viacero identít (môže byť zároveň Slovákom, mužom, punkerom, homosexuálom a študentom – po ukončení štúdia môže svoju študentskú identitu zameniť za identitu pracovníka určitej firmy). Kultúrna identita na jednej strane spája ľudí do skupín, posilňuje príslušnosť jednotlivca ku skupine, na druhej strane ho oddeľuje od iných jednotlivcov a vytvára kontrasty medzi odlišnými sociálnymi skupinami. Príslušnosť k „menšine“ či „väčšine“, vznik nových menšín a boj za ich uznanie, zotrvačnosť postojov – to všetko nás denne stavia pred zložitú sieť interkultúrnych vzťahov a vzájomných pôsobení. V praktickom živote sa môže stať, že kultúrna identita posluží ako dôvod pre segregáciu nejakého spoločenstva, teda pre oddelenie príslušníkov tohto spoločenstva – nositeľov inej kultúry – od väčšinovej spoločnosti. Výsledkom je porušovanie ľudských práv a rovnosti šancí (napr. getá chudoby na okrajoch miest). Kultúrna a iná segregácia i stereotypné hodnotenia narušujú pokojnú občiansku spoluprácu.

Multikulturalita je pojem, ktorý pomenúva fakt, že vedľa seba v jednom priestore existuje viacero výrazne odlišných kultúr. Vstup do Európskej únie v roku 2004 a vstup do schengenského priestoru v roku 2007 zásadným spôsobom otvorili Slovensko medzinárodným kontaktom a medzikultúrnej komunikácii. Podobné situácie spôsobujú, že sa v slovenskom školstve začíname vyrovnávať s okolnosťami, ktoré sme nečakali. Sme ako učitelia na tieto situácie pripravení?

Vie učiteľ, ako komunikovať napr. s matkou vietnamského dieťaťa, keď nerozumie mimike založenej na vietnamskej tradícii a môže si ju mylne interpretovať? Ako dohodnúť niečo, čo sa týka rómskeho dieťaťa, keď nepozná hierarchiu mocenských vzťahov v rómskej rodine? Vie, ako má organizovať povinnú telesnú výchovu, keď sa moslimské dievčatá nesmú prezliekať do telovýchovných úborov – a nedajbože do plaviek? Vie učiteľ ako má vyučovať materinský jazyk Rómov, keď neexistujú učebnice pre rôzne varianty rómčiny a rómski rodičia ich ani pre svoje deti nežiadajú? Vie škola ako má začleniť do prvej triedy rómske

deti, ktoré nerozumejú po slovensky, ale vyučovacím jazykom školy je slovenčina? Ako má škola eliminovať segregáciu rómskych detí, keď v spoločnosti existujú utajované rasové predsudky a rasovými stereotypmi sú ovplyvnení aj mnohí učitelia a riaditelia škôl? S takýmito a podobnými situáciami sa slovenské školy stretávajú stále častejšie. Problémom, teda ťažkosťou sa stávajú vtedy, keď učiteľ zistí, že nemá dostatok edukačného materiálu. Preto je nevyhnutná systematická snaha o multikultúrnu výchovu, tá môže napomáhať prehĺbovaniu pozitívnych vlastností multikulturalizmu. Hlavnými dôvodmi na presadzovanie multikultúrnej výchovy dnes sú: potreba prispieť k pokojnému spolunažívaniu väčšiny a menšín, globalizácia ekonomiky, politiky i médií, kultúrna identifikácia. Multikulturalita nie je pojem neznámy a tolerancia by mala byť súčasťou každého z nás. Bolo by dobré sa zamyslieť nad vnútom každého z nás a hľadať priestor pre spoločný dialóg ako predpoklad efektívneho spolužitia človeka s človekom.

Rómska identita.

Rómovia žijú na celom území Slovenska. Sú regióny a lokality s vyššou koncentráciou rómskej populácie - charakteristické sú južné okresy stredného a východného Slovenska. Demografický profil rómskej populácie na Slovensku je podstatne odlišný od profilu ostatného obyvateľstva. Táto populácia je mladšia, má vyššiu pôrodnosť, avšak očakávaná dĺžka života pri narodení je výrazne nižšia. Dedičstvom uplynulého obdobia je skupina ľudí identifikovaná na etnickom princípe. Avšak samotná etnická identita Rómov je problematická, resp. prihlásenie sa k rómskej identite. Svedčia o tom aj Výsledky sčítania ľudu, domov a bytov z roku 2011. K rómskej národnosti sa k 31.12.2010 prihlásilo 107 210 osôb, kým v roku 2001 ju deklarovalo 89 920 ľudí. Aj laik však pripúšťa, že ich počet je niekoľkonásobne vyšší. Odborné demografické odhady uvádzajú, že v roku 2000 žilo v SR asi 365 000 Rómov, pričom v roku 2020, pri súčasnej populačnej krivke, by ich počet mohol byť 550 000. Dôvody, ktoré vedú k nehláseniu sa k rómskej národnosti, môžu byť viaceré: napr. nízko rozvinuté etnické vedomie, snaha dištancovať sa od rómskeho etnika, pretože príslušnosť k nemu je dlhodobo spájaná so sociálnou zaostalosťou, alebo obava pred možným zneužitím prihlásenia sa k rómskej národnosti až obava z diskriminácie. V neposlednom rade svoju úlohu zohráva aj vnútorná rôznorodosť, nejednotnosť rómskeho etnika. Formovanie etnickej identity rómskeho obyvateľstva bolo v minulosti, a je i v súčasnosti zložitým procesom, determinovaným viacerými faktormi, najmä ich spoločenskou izoláciou. Rómovia na Slovensku, podobne ako inde v Európe, tvorili spoločenstvo, žijúce na periférii majoritného obyvateľstva, ktoré im tradične prejavovalo svoje nadradené postavenie; existujúcu izoláciu zdôrazňovala ich antropologickú odlišnosť. Skutočnosť, že žili rozptýlene v menších lokálnych spoločenstvách obmedzovala vzájomné kontakty, ktoré potom spolu s rozdielmi v spôsobe obživy, v dôsledku vzájomnej sociálnej dištancie jednotlivých skupín a dodržiavaného križenia medzi jedincami rovnakej rasy v rámci izolovanej populácie značne komplikovali možnosť vnútornej integrácie. Celý povojnový vývoj prevažnej časti rómskeho obyvateľstva možno z tohto hľadiska označiť ako proces dekulturácie, sociálnej a morálnej retardácie. Po niekoľko desaťročí cielené posudzovanie "občanov cigánskeho pôvodu" ako sociálnej vrstvy spôsobilo, že ak dosiahli vyšší sociálny štandard odmietali rómstvo. Jav funguje aj naopak, popieranie rómstva zdanlivo navodzuje vyšší sociálny status.

Identita rómskeho dieťaťa

V predstavách o Rómoch sa často miešajú charakteristiky, ktoré sú typické pre sociálno-ekonomicky nižšie vrstvy (slabá hygiena, nízka vzdelanosť atď.) a stereotypné charakteristiky o tom, že Rómovia vedia tancovať, spievať a hrať na hudobných nástrojoch, ktoré sa taktiež nedajú zovšeobecniť na všetkých Rómoch. Nedá sa presne vyčleniť, čo je „typicky rómske“, nakoľko Rómovia nemajú jednotný jazyk a zvyky, ktoré sa výrazne líšia vzhľadom na lokalitu (Cina, S., 2002). Na druhej strane je zjavné, že rómske deti majú inú farbu pleti, čím sa líšia od majoritnej spoločnosti. Dieťa chce vedieť, kto sú jeho rodičia, odkiaľ prišlo, preto

príslušnosť k určitému etniku môže prežívať rôznym spôsobom. Môže prijímať svoju odlišnosť a byť na ňu hrdé, alebo ju môže potláčať a hľadať inú skupinu, s ktorou by sa identifikovalo. Z vlastnej pedagogickej praxe usudzujeme, že rómske deti nevedia nič o svojich predkoch, kultúre, zvykoch. Dôležitú úlohu na tomto mieste zohráva genetika a výchova. Rôzne negatívne prejavy správania sú výrazne podmienené výchovným vplyvom a prostredím, v akom dieťa vyrastá. Aby dieťa nemalo pocit, že je predurčené nebyť dosť dobrý, tak úlohou predprimárneho pedagóga je vytvoriť pre dieťa priestor, kde by nadobudlo pozitívny sebaobraz. Poskytnúť mu priestor, kde bude úspešné, kde bude rozvíjať svoj talent a schopnosti (tanec, spev, manuálna činnosť). Pozornosť by sa mala orientovať na pozitíva, ktoré sa umocňujú pomocou pochvaly a zapájaním sa do rôznych úloh, kde by malo svoju dôležitosť pre ostatných. Pozitívna identita je základná ľudská potreba, ktorú je potrebné napĺňať pre zdravý vývin jedinca. Identita má okrem časového hľadiska vonkajšie (meno, prezývka, štátna alebo etnická príslušnosť) aj vnútorné (ako človek prežíva sám seba) kvality. Čím je dieťa menšie, tým je závislejšie od toho, aké informácie z okolia dostáva, ako ľudia hodnotia jeho správanie, ako reagujú na jeho pocity a prežívanie (Matějček, Z., 1999). Vo vedomí detí by malo byť presvedčenie, že každý jednotlivec má právo prejavovať hrdosť k pozitívnym hodnotám vlastnej kultúry, ktoré môže bez akýchkoľvek negatívnych dôsledkov uznávať v spoločnosti ľudí, ktorí vyznávajú odlišnú kultúru za podmienky, že tým nenarušia právo iných. Identita je pojem, ktorý označuje vedomie národa, prípadne národnosti, národnostnej menšiny, etnika. Identita znamená aj stotožňovanie sa s národnou kultúrou, jazykom, tradíciami, spôsobom života, spoločenským a politickým systémom (Balvín, J., 2009). Súčasťou identity je aj pocit, ako prežíva dieťa seba - svoj vzhľad, pohlavie, príslušnosť k určitej vekovej skupine alebo spoločenskej vrstve. Identitu si dieťa vytvára v určitom kultúrnom a spoločenskom kontexte, v ktorom sa nachádza. Pre utváranie identity je dôležitá samotná skúsenosť so sebou, ktorá vzniká od útleho detstva, keď človek skúša svoje možnosti.

2 OSOBNOSTNOSTNÝ A SOCIÁLNY ROZVOJ RÓMSKEHO DIEŤAŤA V RODINE A V MATERSKEJ ŠKOLE

2.1 Kultúrne a sociálne špecifiká rómskej rodiny a ich vplyv na osobnostný a sociálny rozvoj rómskeho dieťaťa.

Rómske rodinné prostredie, nachádzajúce sa rómskych lokalitách je sociálne ale i zdravotne rizikové. Rómsku osadu môžeme charakterizovať ako zoskupenie chatrčí, kolíb, ktoré sú neraz postavené bez akéhokoľvek stavebného povolenia, bez inžinierskych sietí a obývajú ich niekoľko rodín naraz. Pod tento termín zaraďujem aj segregované bytové domy obývané sociálne vylúčenými obyvateľmi. Aj keď sú pripojení na vodovod, žumpu a elektrinu. Rómske osady nachádzame na okrajoch dedín a miest, izolované od majoritného obyvateľstva. Socializačné pôsobenie rómskej rodinnej výchovy na svoje deti je približne rovnaký, ako v ktorejkoľvek inej nerómskej rodine. Socializácia je proces sociálneho učenia, keď dieťa nadobúda vedomosti, schopnosti, osvojuje si hodnoty, normy, ktoré potrebuje pre život v spoločnosti, čím mu umožňuje stať sa spoločenským a plnohodnotným. Socializácia je ale dlhodobý proces. V procese socializácie si rómske dieťa nadobúda vedomosti a schopnosti nahromadené spoločnosťou, osvojuje si hodnoty a normy regulujúce život spoločnosti. V rámci rodinného prostredia Rómov majú na dieťa najväčší vplyv rodičia – otec, matka, potom súrodenci, potom starí rodičia a ostatní príbuzní. Hlavou rodiny je muž – otec. Vnútri ako hlava rodiny má hlavné slovo, jeho rozhodnutiam sa ostatní musia podriaďovať. Starostlivosť o obživu a chod rodiny je na žene, kde podľa tradičného a prežívajúceho názoru by bolo pre muža hanbou prevádzať domáce práce. Žena má byť doma a má sa starať o deti.

Funkcia muža a ženy sa dopĺňa. Spôsob vnímania ekonomickej situácie a jej riešenia je u rómskych a nerómskych rodín odlišný. Ak nerómskej rodine nestačia finančné prostriedky na chod rodiny, žena – matka nastúpi do zamestnania. Tú istú situáciu rómska rodina vyrieši tak, že požiada o sociálnu výpomoc, ale s nástupom do zamestnania rómska žena neráta. V menšej časti mladých rómskych rodín sa táto situácia začína meniť, čo je prospešné pre vytvorenie postojov detí k budúcemu manželstvu a výchove vlastných detí. Rozdielov vo výchove medzi rómskymi rodinami, žijúcimi v sociálne rizikových lokalitách, osadách a rómskymi rodinami žijúcimi v mestách je veľmi veľa vzhľadom na umiestnenie osád v nevýhodných lokalitách, zdravotne nebezpečných čo spôsobuje následnú vysokú chorobnosť rómskych detí. Chorobnosť je vyššia tým, že matka sa nedostatočne stará o choré dieťa a nedodržiava pokyny lekára – pediatra. Z týchto dôvodov sú častejšie v nemocnici. Preto je dôležité v takýchto oblastiach preferovať zdravotnú prevenciu, realizovať zdravotno-edukačné projekty. Rómske rodiny v osadách neriešia vlastné problémy, ale preferujú osobné pohodlie pred zodpovedným prístupom k danému problému. Najväčší problém je asi sociálno-ekonomický, kde je veľmi vysoká nezamestnanosť a z toho vyplývajúce ich bývanie a vybavenosť domácností, sociálna odkázanosť na štátne sociálne dávky. Rodičia majú len základné vzdelanie a s tým súvisí len veľmi malá možnosť uplatnenia sa na trhu práce. Tak isto odlišná kultúra spôsobu života, odlišný materinský jazyk, neprispôsobilosť sociálnemu okoliu a vzťahy medzi rómskymi a nerómskymi rodinami prehlbujú rozdiely. Rodina však mala a má v živote Rómov veľký význam. Najviac sa tešili, ale i v súčasnosti tešia deťom, ktoré pre nich znamenajú obrovské bohatstvo a šťastie. Nezriedka sa i v dnešnej dobe stretávame s mnohopočetnými rodinami. Je známe, že Rómovia milujú svoje deti. Rómskym matkám záleží hlavne na tom, aby ich deti neboli hladné, aby boli zdravé a veselé. Viac sa venujú najmä prvým deťom, ktoré keď sú odrastené, starajú sa o svojich malých súrodencov. Často krát sa môžeme stretnúť s mladými dievčatami s veľkými krdľami detí, mysliac si, že všetky deti sú ich súrodenci. Po krátkom rozhovore s nimi však zistíme, že sú to deti nie len jej matky, ale aj jej vlastné deti. Rómski rodičia sa so svojimi deťmi rozprávajú iba po rómsky, mysliac si že po slovensky ich naučia v škole. Tieto deti majú potom v škole problémy a zaostávajú za ostatnými spolužiakmi. Deti nerady odchádzajú od svojich rodičov ani potom, keď sú dospelé a založia si svoje rodiny. Rómskym rodinám sa často vyčíta, že majú príliš veľa detí. Dôvodom nie je ale „ignorovanie“ kontroly pôrodnosti, ale práve fakt vnímania detí ako príchodu šťastia do domácnosti. Neplodnosť znamená koniec partnerstva. Rómovia hovoria, že bezdetná rodina je smutná a na posmech druhým. „Tento názor vychádza z ich skoršieho postavenia a úplnej izolácie mimo spoločnosti, keď sa u nich v ťažkých podmienkach posilnil pud sebazáchovy – a tým súčasne i potreba reprodukcie omnoho viac ako u ostatných.“ (Dávidová, E.) Dôvodom mnohodetnosti bolo uchovanie rodu, jeho sila, možnosť zabezpečenia obživy a starostlivosti o starých rodičov v budúcnosti. Rodina určuje normy a pravidlá správania sa, kontroluje ich dodržiavanie a trestá, ak sa porušujú. Rómske deti často nemajú primerané rodinné prostredie, inak ponímajú aj disciplínu a poriadok, ale ich názory sú v rodine akceptované, rovnocenné, môžu ich vyjadrovať bez vyzvania. Vo veľkých rodinách sa dôslednejšie dodržiava deľba práce pre všetkých členov rodiny - i detí, čím sa vytvára priestor pre samostatnosť, vedenie k zodpovednosti, k práci a spolupráci. Rómovia sa pri výchove väčšinou venujú iba malým deťom, alebo najmladšiemu z detí. Rodičia sa často nestarajú o to, čo ich deti robia vo voľnom čase. To sa týka i prípravy do školy.

V neintegrovaných rómskych rodinách podnety na rozvoj osobnosti dieťaťa stagnujú. Absencia základných materiálnych predmetov, ako sú napríklad knihy, dostupnosť médií, vybavenosť domácností, vlastná detská izba na hranie a učenie spôsobujú deficit v oblasti kultúrnych hodnôt a úrovne a tým pádom i zníženej kvality výchovy. O výchovu sa matka nestará sama, ale širšia rómska komunita, ktorá ovplyvňuje i kvalitu edukácie. Škola

predstavuje pre dieťa iné zvyky, spôsoby a postoje, čo rómske dieťa vníma ako odlišné a nie vždy osvojiteľné. Musí rozprávať iným jazykom ako je zvyknuté a malo by tento jazyk i ovládať. No nie vždy je to možné, keďže rómska rodina väčšinou nevenuje tomuto problému dostatočnú pozornosť. A tak sa dieťa dostáva do skupiny neprispôsobivých, alebo sa preraduje do špeciálnych škôl. Celú situáciu zhoršuje i zlá ekonomická a finančná situácia rodičov, ktorí sú odkázaní na sociálnu pomoc štátu. Veľa krát môžeme počuť, že Rómovia si zvyčajne nevážia vzdelanie, považujú to za zbytočné, ťažké a namáhavé. Špecifikom vzdelávania rómskych detí je, že oveľa viac ako iné deti potrebujú motivačnú klímu a prostredie a samozrejme i empatické a akceptujúce vzťahy. Zákonitosti výchovy a vzdelávania mapuje pedagogika so svojimi disciplínami. Vo vzťahu k rómskemu dieťaťu je dôležité vyzdvihnúť otázky výkonu a prežívania. Výkon je pre deti potrebný, ale nie ako donucovanie, ale skôr ako hľadanie metód a motivácie, ktoré ich privedú k optimálnej výkonnosti. Prínosom pre úspešnú edukáciu je nadväzovanie kontaktu s rodičmi detí. Vo väčšine prípadov kontakt vzniká až vtedy, ak sa zistia alebo vzniknú problémy. Je dôležité, aby rodičia boli od začiatku informovaní o výchove a vzdelávaní svojich detí, čím by boli motivované obidve strany. Rodičia rómskych detí by sa mali cítiť ako spoluúčasť vzdelávacieho procesu. Zvyšovala by sa zodpovednosť rodiča, čo by bolo v prospech toho, že sa môžu lepšie naučiť pochopiť hlavné ciele vzdelávacieho procesu. Rómske deti, ktoré pochádzajú zo sociálne slabých rodín, nemajú vypestované takmer žiadne sociálne a kultúrne návyky – také návyky, ktoré my ako majorita pokladáme za kultúrne, sociálne a hygienické. Deti je potrebné naučiť základným spôsobom správania, je potrebné budovať a rozvíjať ich sebavedomie, sebaovládanie.

Spolupráca s rómskou rodinou kladie vysoké požiadavky na znalosť kultúrnych špecifik. Predovšetkým na fakt, že rómska rodina vo svojej podstate vychováva člena komunity a nie individualistu, ktorý sa má presadiť vo svete. Tento formálne nedeklarovaný cieľ je jasne viditeľný pri bližšom pohľade na životnú realitu rómskych komunít a rodín. V našom prostredí je život rodiny a komunity oddelený. V prípade Rómov je to naopak. Rómska komunita je jednou veľkou rodinou. Všetko dianie v rodine je totiž priamo viazané na život v komunite. To je veľkou rómskou výhodou, ale i nevýhodou. Z nášho nerómskeho pohľadu táto skutočnosť znemožňuje vymanenie sa z rodinných a kultúrnych väzieb a blokuje tým možnosť uspieť v nerómskom prostredí. Členstvo k rómskej pospolitej komunite môže byť skutočne výrazným determinantom neúspechu v životnej dráhe dieťaťa. Cieľom majority je túto skutočnosť zmeniť a preto svoju pozornosť obracia na edukáciu detí. Avšak hrubou chybou by bolo vyčleňovať z tohto procesu rodičov a širšie príbuzenstvo. Tam, kde samotní členovia rómskej komunity nemajú možnosť participovať na projektoch určených na podporu ich detí, tieto projekty sú odsúdené len na čiastočný úspech. Triešťa sa tak nielen výchovné štýly, ciele a metódy, ale často krát i informácie, ktoré sú deťom predkladané. Spolupráca rodiny a školy je neoddeliteľnou súčasťou práce materskej školy. Priamo v rodine sú deti vedome, či nevedome vedené určitým výchovným štýlom. Tam kde vystupuje pedagóg ako neomylný špecialista a neakceptuje spôsob výchovy rodičov, vystavuje sa ich ignorácii a návazne i k ignorácii od detí. Pokiaľ materskú školu, ale i jednotlivca neprijme za autoritu komunita, deti to pochopiteľne nespravia tiež. Preto do procesu edukácie je vhodné vziať rodinu i komunitu. Na začiatku musíme odbúrať množstvo vzájomných bariér a preraziť nedôveru Rómov. Záujem rodičov je možné získať jedine záujmom o nich samotných. Stavíme na potrebách detí a žiadame, aby rodičia i členovia komunity participovali na programoch pre ich deti. Budujeme mosty medzi rómskou komunitou a majoritnou spoločnosťou. Praktické rady a návody na spoluprácu neexistujú - každá komunita je iná, a aj jednotliví pedagógovia sú rozdielni, ale základom akejkolvek spolupráce musí byť partnerský prístup - blahosklonné zdvíhanie „neprispôsobivých“.

Ďalším výrazným rysom rómskej reality je daný pevný status pripisovaný pri narodení. Všetci pri svojom narodení prijímame spoločenský status svojich rodičov, ako východiskový bod nášho života. V našom (nerómskom) prostredí prijímame spoločenskú ideológiu o možnosť zmeny tohto statusu. Základom našej kultúry je otvorená budúcnosť, ktorú meníme vlastnými silami. Rómovia tento životný postoj vo väčšine od svojich rodičov neprijímajú. Vo svojom živote častejšie zažívajú nemennosť svojho postavenia. Včasným zaškolením, vplyvom predškolskej edukácie by sa myšlienka otvorenej budúcnosti vniesla do životnej reality Rómov. Špecifikum, ktoré by sme chceli pripomenúť je tradičnejšie vnímanie mužskej a ženskej role a niektoré špecifiká týchto rolí, ktoré sa odrážajú vo výchove dieťaťa. Ženy, hlavne mladé nemajú skoro žiadnu autoritu a to i k vlastným deťom. Naopak muži, sú absolútnou autoritou celej rodiny. Žena má byť predovšetkým opatrovatelkou a starostlivou matkou. Tento ideál však nie je v mnohých prípadoch naplnený, ale zostáva stále normou. Napr. „Dobrá pani učiteľka“ má väčšie šance, že bude prijatá rodičmi i deťmi, ako silný autoritatívny ženský model. Prílišná autorita zo strany učiteľky v materskej škole môže byť interpretovaná ako útok na mužskú rolu a teda môže byť vnímaná ako niečo ohrozujúce. Čím viac sa podobá tradične vnímanému typu, tým sú väčšie šance na jej prijatie komunitou a taktiež aj prijímanie jej nových myšlienok.

2.2 Možnosti formovania kultúrnej identity rómskeho dieťaťa v podmienkach materskej školy

Pre harmonický rozvoj detí v predškolskom veku je nesmierne dôležitá kvalita výchovného prostredia. Niekedy sa stáva, že prostredie rodiny nedokáže plniť svoje funkcie pri výchove detí adekvátne očakávaniam spoločnosti. Rómske deti sú v rodine od malička inak stimulované ako nerómske deti, ich osobnosť sa preto rozvíja iným smerom, nie až tak žiaducim v majoritnej spoločnosti. Takmer všetkým rómskym deťom, ktoré prichádzajú na základnú školu bez predškolskej výchovy, chýbajú základné hygienické, zdravotné a kultúrne návyky, nemajú základné pracovné schopnosti ani v rámci sebaobsluhy a nepoznajú dostatočne slovenský jazyk, na ktorého zvládnutí závisí ich úspešnosť vo vyučovacom procese. Liberálny výchovný štýl rómskych rodičov s nízkymi nárokmi a minimálnym používaním zákazov uvoľňuje v deťoch spontánnosť, spôsobuje väčšiu živosť a hravosť, čo nie sú žiaduce vlastnosti v škole, kde je potrebná disciplína a úmyselná pozornosť. Vo výchove rómskych detí chýba pevná štruktúra, diferencovanosť denného programu, vymedzenie osobného priestoru a osobných vecí. Dostatok slobody a minimum povinností vedie k tomu, že sa nenaučia rešpektovať normy majoritnej spoločnosti a ich správanie sa môže javiť ako poruchové. Z hľadiska rómskej rodiny však môže byť úplne normálne, pretože v rómskej rodine nie je tlak na dodržiavanie mnohých obmedzení platiacich v majoritnej spoločnosti. Aj keď rómske deti bývajú označované ako v zásade prispôsobivé, ich adaptácia na sociokultúrne odlišné prostredie býva narušená tým, že majú oslabenú emočnú kontrolu a majú skôr vzrušivú, citovo labilnú povahu so sklonom k impulzivite a výbušnosti. Základom pre určenie želaného a akceptovaného správania jednotlivca je sociálne a kultúrne definovaný systém hodnôt. Odlišnosť sociokultúrneho prostredia rómskych detí predurčuje kvalitatívne odlišnú adaptáciu do prostredia majority. Takisto špecifiká v temperamente a záujmovom zameraní rómskych detí poukazujú na problémy s ich adaptáciou. Možnosťou riešenia je vhodný zásah a úprava podmienok detí ešte pred vstupom do školy a doteraz najvhodnejším riešením sa ukazuje byť intervencia v rámci predškolskej výchovy v materskej škole. Spôsob výchovy vo väčšine rómskych rodín je však až natoľko odlišný od spôsobu výchovy v majoritnej spoločnosti, že nová situácia, akou pre rómske deti materská škola je, môže u nich vyvolať nervozitu, nespokojnosť až agresivitu voči ostatným. Rozdiely v životných a kultúrnych hodnotách, záujmoch, profesiách či skúsenostiach rodičov a učiteľov sa môžu stať

potenciálnym zdrojom problémov, nedôvery a obranných reakcií z oboch strán. Aby sa podobným skutočnostiam čo najviac predišlo, váha zodpovednosti leží predovšetkým na strane materskej školy.

V rámci pedagogického procesu v špecifickom prostredí materskej školy vďaka multikultúrnej výchove môžeme v mieri riešiť výzvy a konflikty pochádzajúce z tejto reality. Vynikajúci, často svojrázny hudobný a tanečný prejav je silnou stránkou rómskej kultúry a tradičnou oporou rómskej identity. Zmysel pre rytmus a tanec rómske deti majú „v krvi“. Rómske deti sú vo svojom prirodzenom prostredí od malička vedené k tomu, aby sa spontánne prejavovali tancom. Tanec by pre ne v predškolskej výchove mohol byť priestorom, kde môžu byť sami sebou, a zároveň poskytuje možnosť motivácie k aktivitám v rámci predškolskej výchovy, ktoré pre rómske deti nie sú prirodzené. Tanec je jednou z mála možností pre telesné sebvýjadrenie, ktoré je spoločnosťou tolerované. Základom tanca je pohyb ako taký. Umožňuje rómskym deťom sebvýjadrenie, vyjadrenie obrazu iných, komunikácie, interakcie, vyjadrenie citov a myšlienok. Pre rómske deti je tanec, spev, hudba vyjadrením vlastnej identity a sú pre ne prirodzené. (obr.č.1) Do pohybu vkladajú určitý pocit, pomocou ktorého môžu odreaagovať napätie a získať zážitok úspešnosti. Je to jedna z tých aktivít predškolskej výchovy, ktoré pre väčšinu rómskych detí vedú k lepšej adaptácii na školské prostredie a podieľajú sa na formovaní identity dieťaťa .

Obr.č1 Pre rómske deti je tanec, spev, hudba vyjadrením vlastnej identity

Medzi faktory formovania identity rómskeho dieťaťa v podmienkach materskej školy je materinský jazyk. Rómsky jazyk patrí medzi najdôležitejšie prvky vedomia rómskeho etnika. Patrí do skupiny indoeurópskych jazykov. Prenášal sa hlavne ústnym podaním. Bol a je jazykom etnickej skupiny Rómov a prostredníctvom neho sa Rómovia dohovoria všade na svete aj keď komunikujú viac či menej odlišnými dialektmi.

Podľa používaného jazyka môžeme rómske deti v materskej škole rozdeliť na tri skupiny –

- bilingválne rómske deti, ktoré ovládajú rómsky jazyk a zároveň ovládajú aj jazyk používaný v materskej škole
- deti, ktoré ovládajú len rómsky jazyk

- deti, ktoré neovládajú rómsky jazyk

V jednej triede materskej školy sa tak môžu stretnúť rómske deti ktoré ovládajú len rómsky jazyk, s inou skupinou rómskych detí, ktoré hovoria len po slovensky. Ak ide o bilingválne dieťa, treba rešpektovať a oceňovať materinský jazyk. Učenie štátneho jazyka sa má uskutočňovať v autentických situáciách, ktoré dieťa môže vnímať ako blízke a prirodzené. Bilingválne prostredie triedy je v tomto prípade nutnosťou a nie vecou voľby. Podľa toho je pre niektoré rómske deti slovenčina cudzí, pre iné druhý jazyk. Vzhľadom na spomínanú slabú znalosť slovenského jazyka, je potrebné pri jeho upevňovaní u rómskych detí starostlivo zvažovať formy výcviku. Pedagóg zohľadňuje jeho doterajšie nadobudnuté jazykové zručnosti. Tie vychádzajú predovšetkým z rómskeho jazyka. V edukácii preto zakomponováva snahu využiť prvky tohto (pre väčšinu rómskych detí) materinského jazyka.

Cvičenia zameriava na

- rozvíjanie slovnej zásoby
- správnu artikuláciu jednotlivých slov a slovných spojení
- správnu výslovnosť
- intonáciu reči
- rozvoj schopnosti správne pomenovať obrázky
- rozvoj poznávacích procesov

Aj keď ide o priame využitie niektorých rómskych slov v edukačnom procese, znalosť rómčiny u učiteľa nie je priamo nutná. Ťažisko aplikácie rómčiny v edukácii spočíva len v prípadoch, kedy je jazyková bariéra tak veľká, že komunikácia v slovenskom jazyku zjavne zlyhá. V tom momente môže učiteľ použiť „priložené“ rómske slovo alebo výraz. Rómčina v školských podmienkach teda stojí vo funkcii pomocného – preklenovacieho jazyka. Jej poslanie je viac než jasné: naučiť takto jazykovo handicapované rómske deti slovenčine. A to rozšíriť možnosti jeho využívania nielen v materskej škole, ale predovšetkým v rámci komunikácie medzi deťmi samotnými priamo v komunite. Len vtedy sa pre nich slovenčina stane hlavným dorozumievacím jazykom. Pokiaľ bude rómske dieťa nielen hovoriť, ale aj premýšľať po slovensky, potom je jazykové vzdelávanie úspešné.

Možnosťou formovania kultúrnej identity rómskeho dieťaťa v materskej škole je hra, ktorá predstavuje základnú formu aktivity malého dieťaťa. Hra je typická pre detský vek a vplyva na rozvoj dieťaťa. V priebehu hry si dieťa osvojuje rozmanité vedomosti a zručnosti, napodobňuje prvky ľudskej práce a neraz zhotovuje výtvary. Hra nie je pre dieťa povinnosťou, ale uspokojením jeho potreby činnosti, pretože v hre robí také činnosti, ktoré ho v danej chvíli zaujímajú. Hra spôsobuje dieťaťu uspokojenie, ktoré však nie je spojené výlučne s uspokojovaním biologických potrieb. Je to aj uspokojovanie z prijímania pocitov a uspokojenie z dosiahnutého cieľa. Hra je dôležitým prostriedkom na upevňovanie vzťahov medzi deťmi. Dáva množstvo priestoru na rozvíjanie detskej fantázie, tvorivosti a prípravu na ďalšie povolanie. Pre dieťa nie je určite nič lepšie, zaujímavejšie a vhodnejšie. Je známe aj to, že hra je veľmi účinným prostriedkom na to, ako dieťa niečo naučiť. V rámci inštitucionálnej výchovy a vzdelávania, deti formou hier a zážitkového učenia sú schopné pochopiť vlastné charakterové vlastnosti, správanie, vlastnú identitu, kultúru. Pre deti zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia je učenie hrou veľmi dôležité. Úlohou učiteľa rómskeho dieťaťa je navrhovať a ponúkať deťom široké spektrum hier (pedagogicko – didaktických aktivít), podporovať ho v získavaní kvalitných edukačných skúseností na základe princípu zážitkového učenia sa. Tým je zámerne stimulované rozširovanie a skvalitňovanie dôležitých kompetencií, ktoré dieťa má a musí využívať. Učiteľ mu umožňuje bádať, skúmať, pátrať, manipulovať, urobiť vlastnú skúsenosť. A vlastná skúsenosť dieťaťa je neprenosná. V hre dieťa spoznáva svet prostredníctvom vlastnej skúsenosti prepojenej so životom (obr.č.2, 3).

Obr.č.2 Rolové hry v triede

Obr.č.3 Zážitkové učenie (exkurzia)

3. PREDPRIMÁRNE VZDELÁVANIE RÓMSKYCH DETÍ

3.1 Súčasné trendy predprimárnej edukácie

Obdobie predškolského veku je obdobím, ktoré vymedzuje úsek života jedinca od narodenia až po vstup do základnej školy. Predškolské obdobie poskytuje veľké množstvo možností cieľavedomého pôsobenia na deti, ktoré je realizované prevažne počas pobytu v materskej škole. Odborný prístup predškolských pedagógov si však vyžaduje poznanie zákonitostí telesného a duševného vývoja detí v príslušnom vekovom období, z ktorého vychádza. „V predškolskej výchove sa intenzívne rozvíjajú zložité formy vnímania, tvorivej obrazotvornosti, myslenia, pamäte, ktoré sú potrebné nielen dieťaťu predškolského veku, ale aj neskôr žiakovi v učení a rovnako aj dospelému človeku v rozličných druhoch fyzickej a psychickej práce. Úloha predškolskej výchovy spočíva predovšetkým v tom, aby sa tieto špecifické predškolské a súčasne perspektívne psychofyziologické kvality rozvíjali maximálne bez predčasného vnucovania foriem myslenia a činností, ktoré sú dieťaťu vzdialené a cudzie“ (Baďuríková, 1999, s.104). Do tretieho roku života dieťaťa dochádza k významným zmenám v oblasti Perceptuálno- motorického, kognitívneho a sociálno-emocionálneho vývoja, kde sa začína rozvíjať aj sebauvedomovanie. Toto obdobie môžeme charakterizovať ako senzomotorické štádium, ktoré postupne prechádza do štádia predoperačného myslenia. Podľa L.S.Vygotského (in Bělinová 1981, s.163) sú „optimálne obdobia charakterizované vlastnosťami a procesmi, ktoré sú práve v štádiu zrenia a ktoré sa utvárajú.“ Ďalej tvrdí, že „výber obsahu učenia dieťaťa si vyžaduje veľmi dobré znalosti vekových osobitostí.“ Z tejto myšlienky vychádza aj Baďuríková (1999, s.9), ktorá tvrdí, že „vývinový prístup k výchove dieťaťa predškolského veku s cieľom vychovávať deti s súlade s ich individuálnymi osobitosťami tak, aby z nich vyrastali jedinci, ktorí sa budú harmonicky rozvíjať a dokážu si vážiť si seba a iných na primeranej úrovni, poznávať okolitý svet a chciet sa učiť, rozhodovať sa na základe poznania a skúseností, samostatne, tvorivo a kriticky myslieť, spolupracovať a primerane komunikovať s rovesníkmi i dospelými“ Predškolská pedagogika zahŕňa učenie medzi činnosti, ktoré sa cieľavedome a zámerne využívajú vo výchove a vzdelávaní.

3.2 Štátny vzdelávací program ISCED 0 a multikultúrna výchova.

Štátny vzdelávací program ISCED 0 je najvyšším kurikulárnym dokumentom pre predprimárne vzdelávanie v Slovenskej republike. Tvorí prvú úroveň dvojúrovňového modelu vzdelávacích programov. Obsahuje všeobecné ciele a požiadavky, ktoré sa vzťahujú na obsah výchovy a vzdelávania a kľúčové kompetencie, ako hlavné nástroje vyváženého

rozvoja osobnosti detí. Štátny vzdelávací program podporuje celostný prístup pri rozvíjaní kognitívnych a nonkognitívnych spôsobilostí detí na danej úrovni vzdelávania. (ISCED 0, s.3) Vymedzuje povinný obsah vzdelania. Prostredníctvom neho sa majú rozvinúť kľúčové kompetencie – spôsobilosti, požadované pre určitý stupeň vzdelania a druh vzdelávania garantovaného štátom. Vzdelávacie programy jednotlivých stupňov sú usporiadané chronologicky za sebou od predprimárneho, cez primárny, nižší sekundárny až po vyšší sekundárny stupeň. Jednotlivé stupne navzájom na seba nadväzujú. Štátny vzdelávací program ISCED 0 je zameraný na komplexný rozvoj dieťaťa. Vzdelávanie prebieha integráciou vyčlenených tematických okruhov a vzdelávacích oblastí, zahŕňa vo všetkých tematických okruhoch a vzdelávacích oblastiach prierezové témy ako multikultúrna výchova, osobnostný a sociálny rozvoj, environmentálna, dopravná výchova, ochrana zdravia, výchova k tvorivosti, mediálna výchova, práca s IKT. Sú zamerané na tvorbu hodnôt a postojov, rozvoj individuálnych možností, záujmov, vzájomnej spolupráce. Sú realizované rôznymi organizačnými formami, učením a hrou. Modifikácia obsahu umožňuje pre deti so špeciálnymi edukačnými potrebami vytvoriť adekvátny vzdelávací obsah. Pri tvorbe nového obsahu výchovy a vzdelávania kladie dôraz na podnetné a tvorivé prostredie, priaznivú sociálno-emocionálnu klímu a celkovú kultúru.

V rámci edukácie rómskych detí zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia je dôležité motivovať ich k zvýšenej účasti na predškolskej príprave už od veku 4 rokov, a povinnú predškolskú prípravu 5-ročných detí. Zabezpečiť asistenta učiteľa, ktorý ovláda aj ich materinský jazyk, realizovať programy orientované na zlepšenie spolupráce rodičov rómskych detí s materskými školami. Pred prechodom na školské vzdelávanie zabezpečiť testovanie školskej spôsobilosti výlučne pedagogicko-psychologickými poradňami na základe sociálno-kultúrne nezávislých testov školskej spôsobilosti pre 6 – 7-ročné deti, ktoré rešpektujú špecifiká v oblasti poznania a skúseností detí so sociálne znevýhodňujúceho prostredia, najmä u detí z prostredia národnostných menšín. Výchova a vzdelávanie detí so sociálne znevýhodňujúceho prostredia sa uskutočňuje v materských školách v bežných triedach alebo výchovných skupinách spolu s ostatnými deťmi materskej školy. Ak má dieťa špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby, je vzdelávané podľa individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu, ktorý vypracúva materská škola v spolupráci so školským zariadením výchovnej prevencie a poradenstva. Všetky špecifické úpravy sa vypracovávajú na individuálnej báze tak, aby zodpovedali špeciálnym výchovno-vzdelávacím potrebám konkrétneho dieťaťa. Výchova a vzdelávanie rómskych detí v materskej škole si vyžaduje špecifický prístup, metódy, formy i obsah.

Multikultúrna výchova

Povinnou súčasťou obsahu vzdelávania ISCED 0 sú prierezové témy, ktoré sa spravidla prelínajú cez vzdelávacie oblasti. Prierezové témy je možné realizovať viacerými formami – ako integrovanú súčasť vzdelávacieho obsahu oblastí vzdelávania a vhodných vyučovacích predmetov, alebo ako samostatný učebný predmet v rámci rozširujúcich hodín (pri profilácii školy). Vhodná je forma projektu. Nevyhnutnou podmienkou účinnosti a neformálnej realizácie témy je používanie aktivizujúcich, interaktívnych učebných metód. Výber spôsobu a času realizácie prierezovej témy je v kompetencii každej školy. Prierezová téma sa prelína všetkými vzdelávacími oblasťami, pričom sa pri jej uskutočňovaní berú do úvahy aktuálne potreby detí. Nevyhnutné je, aby sa všetky témy realizovali prakticky, prostredníctvom vhodných cvičení, modelových situácií, diskusií, hier a iných interaktívnych metód. Multikultúrna výchova je zaradená do obsahu vzdelávania s ohľadom na slovenské kultúrne prostredie, kde po stáročia spolunažívali príslušníci rôzneho etnického, národného, náboženského a kultúrneho pôvodu. Tradičná kultúrna rozmanitosť sa pritom v súčasnosti ešte prehĺbuje vďaka viacerým trendom, ktoré sa často zastrešujú pojmom globalizácia. Multikultúrna výchova je výchovou k vzájomnému chápaniu príslušníkov rôznych kultúr

a menšín. Podporuje spolunažívanie a porozumenie rôznych kultúr, napomáha uvedomovať si vlastné predsudky a zároveň ich odstraňovať. Cieľom je výchovné pôsobenie zamerané na rozvoj chápania iných kultúr, na rozvoj akceptácie iných kultúr ako aj na rozvoj medziľudskej tolerancie, na spoznávanie a emocionálne pochopenie vlastnej kultúry. Napomáha eliminovať negatívne správanie s prvkami neznášanlivosti, rasizmu a xenofobie. Napomáha utvárať základy osobnostnej integrity, prosociálneho cítenia a správania a harmonického spolunažívania. Prostredníctvom osobnostného a sociálneho rozvoja dieťa nadobúda osobné a sociálne spôsobilosti a osobnostné kvality. Dieťa predškolského veku sa vyznačuje obrovskou dávkou fantázie, obrazotvornosti a tvorivosti. Pedagóg rôznymi formami, metódami a didaktickými postupmi rešpektuje rodinu a kultúru dieťaťa, jeho vývinové špecifiká, možnosti, predpoklady, schopnosti, zručnosti a vedomosť, jeho individuálne potreby, schopnosti, záujmy a postoje, prirodzenú aktivitu a experimentovanie. Rešpektuje špecifiká predškolskej výchovy a vzdelávania, vzájomné integrované prepájanie jednotlivých tematických okruhov a vzdelávacích oblastí rozvoja osobnosti dieťaťa, činnosť, hrový charakter pedagogického procesu, vykonávaného prostredníctvom hier a výchovno – vzdelávacích činností, nutnosť cieľavedomého a systematického pozorovania, diagnostikovania, potrebu hodnotenia pedagogického procesu. V multikultúrnej výchove sa zameriavame na ciele, porozumieť inej kultúre, vedieť ju hodnotiť, posudzovať, spolupracovať s ľuďmi z inej kultúry, tvoriť spoločné hodnoty, aktívne prejavovať svoj postoj a správanie proti nekulturným prejavom proti prejavom ponižovania, diskriminácie, segregácie, rasizmu a predsudkom. Multikultúrna výchova rozvíja v prvom rade kultúrne kompetencie detí, osobné, sociálne a komunikačné kompetencie. Ciele prierezovej témy vychádzajú z neopakovateľnej hodnoty individuálneho ľudského života, z hodnoty komunity ako prirodzeného prostredia pre človeka, z rešpektu voči individuálnym potrebám človeka a z faktu rovnosti ľudí pred platnými zákonmi. Metódy, ktoré sú vhodné pre multikultúrnú výchovu sú hlavne zážitkové, skúsenostné a kooperatívne metódy učenia, v ktorých sa rozvíja i kritické myslenie detí, ako aj ich schopnosť samostatne a zodpovedne reagovať na kultúrnu rôznorodosť sveta. Pri realizácii multikultúrnej výchovy je nevyhnutné rešpektovať lokálne podmienky. V edukácii rómskych detí je treba komunikovať o ich vlastných tradíciách, zvykoch a kultúre, o našom svete a zložitých zákonoch ktoré mu vládnu.

Metódy používané pri práci s rómskymi deťmi.

Deti, ktoré prichádzajú do prostredia materskej školy kde nerozumejú pedagógovi, ktorý používa jazyk majority, je vhodné nechať voľný priestor pre zapojenie sa do činnosti, ponúkať im, ako ostatným deťom, príležitosti, ale do ničoho ich nenútiť, ponechať ich v roli pozorovateľa. Deti sa pozvoľna samé osmelia a zapoja do činností. Keďže pedagóg pracuje s dieťaťom individuálne, tak z tejto práce a voľných hier pozorovaním zisťuje, čo dieťa zaujíma, čo ho baví, aké má schopnosti, zručnosti, návyky a v tom ho podporuje. Veľmi dôležitá je častá pochvala dieťaťa a radosť ostatných detí z pokrokov, ktoré dieťa robí. Pri práci v skupine, pri dramatizácii alebo pri hrách je vhodné určovať dieťaťu jednoduché úlohy, aby zakúsilo radosť z úspechu. Nejde o to len čo najviac praktických vecí naučiť, ale učiť to tak, aby to deti bavilo, aby boli motivované a aby s chuťou chodili do materskej školy. V školskom prostredí je preto potrebné venovať rómskym deťom intenzívnejšiu, individuálnejšiu starostlivosť, prispôbiť pracovné tempo, znížiť požiadavky na edukačný obsah a vyberať tie formy a metódy práce, ktoré by plne rešpektovali špecifiká rómskych detí. Tak by sa eliminoval zdroj nespokojnosti dieťaťa, vnútorného napätia, konfliktov, frustrácie s následkami ich zlej sociálnej prispôbivosti. Inými slovami, pedagóg by najprv mal poznať, diagnostikovať, kde sa vo vedomostiach dieťa nachádza a na základe poznania postaviť preň, alebo pre skupinu, špecifický vzdelávací plán, ktorý by mal obsahovať aj metódy, organizačné formy a pomôcky, pomocou ktorých bude edukáciu uskutočňovať.

Už sme konštatovali, že materské školy navštevuje len veľmi malá časť rómskych detí v príslušnej vekovej skupine. Keďže väčšina rómskych detí vyrastá vo veľmi zlých sociálnych, hygienických a bytových podmienkach, je osobitne dôležité, aby učiteľky materských škôl poznali a v pedagogickej praxi rešpektovali špecifiká rómskych detí a ich učenia sa. Zo špecifik vieme, že rómske dieťa žijúce v rómskej komunite sa v konkrétnom živote pripravuje na svoj život dospelého. Učí sa v reálnom kontexte, konfrontácii a priamej účasti na živote. Poznatky si osvojuje prežívaním a nadobúdaním životných skúseností. Verbálne vysvetľovanie bez reálneho kontextu pre rómske dieťa nemá zmysel a význam, pretože nie je v súlade s jeho kultúrnymi vzorcami. V samotnej praxi to znamená, že pedagóg musí dobre poznať dieťa, jeho rodinu a výchovné praktiky, aby mohol individuálne pristupovať a edukačne pôsobiť v nadväznosti svojich vedomostí na predchádzajúce vedomosti a skúsenosti dieťaťa. Pedagogická práca s rómskymi deťmi je veľmi náročná a zložitá, vyžaduje si veľa trpezlivosti a efektívne učenie je totiž práve také učenie, ktoré využíva všetko to, čo sa dieťa naučilo v rodine.

4 EDUKAČNÉ AKTIVITY NA FORMOVANIE KULTÚRNEJ IDENTITY RÓMSKEHO DIEŤAŤA V MATERSKEJ ŠKOLE

Edukačné aktivity, ktoré sme vytvorili, sme realizovali v alokovanej triede Materskej školy Dolnočermánska 57, v Nitre na Orechovom dvore, ktorú navštevujú deti zo sociálne znevýhodňujúceho, málo podnetného prostredia. Táto trieda bola vytvorená v roku 2005, ako socializačný prvok v osade, kde boli vystáňovaní neplatiči a neprispôsobiví občania mesta. Vytvorila sa tak segregovaná trieda pre deti vo veku od 3 do 6 rokov a pre deti s odloženou školskou dochádzkou. Deti majú k dispozícii herňu, šatňu, umyvárne s hygienickým zariadením, jedáleň s výdajňou stravy, ktorú im denne dovážajú z kmeňovej materskej školy. Vonku je k dispozícii pieskovisko s hojdačkami. V súčasnosti navštevuje triedu 22 detí, prevažne z rómskych rodín. Edukáciu zabezpečujú dve kvalifikované učiteľky. Učiteľkám pomáha rómska asistentka. Hygiena a výdaj stravy je zabezpečené prevádzkovou pracovníčkou priamo z osady. Trieda materskej školy je s celodennou prevádzkou, kde deti majú zabezpečenú celodennú starostlivosť a edukáciu pre vlastný rozvoj a vývin.

Aktivity sú zamerané na formovanie kultúrnej identity rómskeho dieťaťa a sú súčasťou Školského vzdelávacieho programu. V rámci spolupráce rodiny a školy pozývame na aktivity aj rodičov, nakoľko matka (rodina) je najsilnejším determinantom, ktorý formuje psychiku a teda aj prejavy správania. Postavenie a úloha matky v rómskej rodine je vo vzťahu k výchove detí kľúčová. Z tohto dôvodu, je potrebné zapojiť rómsku matku do predškolskej prípravy jej dieťaťa.

Ukážky predkladaných aktivít z multikultúrnej výchovy – metodický materiál.

KURIKULÁRNY PROJEKT 1

Téma	Tu žijem, tu som šťastný	
Školský rok	2011/2012	
Obsahový celok	Svet malých a veľkých v Orecháčiku	
Podtéma	Toto je moje mesto	
Časový rámec	kurikulárny projekt	
Štandard	<i>OBSAHOVÝ</i>	<i>VÝKONOVÝ</i>
	<ul style="list-style-type: none"> Bydlisko. 	<ul style="list-style-type: none"> Pomenovať miesto svojho bydliska. (K-KO)
	<ul style="list-style-type: none"> Orientácia 	<ul style="list-style-type: none"> Rozlíšiť dominanty svojho

	v bezprostrednom okolí domova a materskej školy.	bydliska. (JS-KO)
	<ul style="list-style-type: none"> • Sociabilita v hre. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zapojiť sa do skupinovej hry a vedieť spolupracovať v skupinovej hre. (K-SEO)
	<ul style="list-style-type: none"> • Knihy, písmená, číslice. 	<ul style="list-style-type: none"> • Prejaviť záujem o písmená. (K-SEO)
Edukačné ciele	<p>Dokázať pomenovať miesto svojho bydliska – mesto Nitra, mestská časť Orechov Dvor. Predstaviť svoje mesto, MŠ - medzinárodná spolupráca (etwining) projekt „ my friend beary“ Získať a upevniť si poznatky o dominantách svojho bydliska.</p> <p>S pomocou učiteľky a postupne aj v spolupráci s kamarátom sa orientovať na mape.</p> <p>Rozvíjať schopnosť dohodnúť sa na spoločnom diele.</p> <p>Demonštrovať výsledok spoločnej práce.</p>	
Kompetencie	<p>SOCIÁLNE – správa sa v skupine podľa spoločenských pravidiel a noriem.</p> <p>UČEBNÉ – prejavuje aktivitu v individuálnom i skupinovom učení.</p> <p>KOMUNIKATÍVNE – prejavuje predčitateľskú gramotnosť.</p> <p>– komunikuje osvojené poznatky.</p>	
Učebné zdroje	<p>ŠVP - ISCED 0, ŠKVP, hračky v triede, nožnice, kartóny, výkresy, lepidlá, pastelky, knihy, pracovné listy, dataprojektor, obrázky dominant mesta, bábka Adamko, maľované čítanie, mapa mestskej časti, výsledky práce detí (domčeky z HaHČ), knihy o Nitre, propagačný materiál z NISYSu s obrázkami dominant mestskej časti</p>	
Stratégie	<p>riadený rozhovor, práca s maľovaným čítaním, metóda tvorby obrázkovej knihy – albumu, metóda zážitkového učenia, asociačná reťaz, hra, skupinová práca, individuálna práca,</p>	
ORGANIZÁCIA DŇA		
Hry a hrové činnosti	<ul style="list-style-type: none"> - konštruktívne hry – stavba lokality - zhotovovanie domčiekov z papiera, strihaním, lepením, dokresľovaním - vystrihovanie obrázkov – kde žijem (mestskej časti) - kreslenie, hry podľa výberu detí 	
Ranný kruh	<p>asociačná reťaz – „MOJE MESTO“ – deti hovoria všetko, na čo si spomenú v súvislosti s týmto slovným spojením, ich nápady zapisujem na tabuľu</p> <p>rodičia sledujú svoje deti a zapájajú sa do rozprávania</p>	
	Hlavná edukačná aktivita	
ÚVOD	<ul style="list-style-type: none"> - oboznámenie s cieľom kurikulárneho projektu - motivácia – list od kamaráta Adamka z Bratislavy, ktorým nám oznamuje, že príde k nám na návštevu 	
JADRO	<ul style="list-style-type: none"> - rozdelenie detí do dvojíc s rodičom - vysvetlenie pravidiel deťmi, učiteľkou - práca detí a rodičov - priebežné ocenenie aktivity detí - otázky vedúce k obhajovaniu výsledku činnosti 	
ZÁVER	<ul style="list-style-type: none"> - prezentácia výsledkov práce vo dvojici - edukačná hra „Píšeme list“ 	
SPÄTNÁ VÄZBA	<p>1. ZÁVER – frontálna činnosť, edukačná hra „Píšeme Adamkovi list“, čo všetko u nás môže na návšteve vidieť</p>	

	2. Vychádzka k zaujímavostiam mesta – exkurzia hry a hrové činnosti popoludní – individuálna, skupinová práca – orientácia na mape, prezeranie prezentácie, pexeso Nitra
POUŽITÁ LITERATÚRA	HAUSER, J. a kol. 2008: Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie Školský vzdelávací program „Orecháčik a jeho svet“ PODHÁJECKÁ, M. a kol. 2007. Edukačnými hrami poznávame svet. Prešov : PF Prešov. 2007. 220 s. ISBN 987-80-8068-599-7. TOMKOVÁ, A. 2009. Učíme v projektech. Praha : Portál. 2009. 173 s. ISBN 978-80-7367-527-1 Mapa mesta Nitra
HODNOTENIE	<ul style="list-style-type: none"> - učiteľka kladie dôraz na schopnosť sebareflexie detí i rodičov počas práce nabáda deti k tomu, aby vyjadrovali vlastné pocity - v závere deti hodnotia úspešnosť výsledku svojej práce - učiteľka ocení výsledok práce detí a rodičov
Tematické okruhy a prierezové témy	Ja som. Kultúra. Rozvoj predčitateľskej gramotnosti. Multikultúrna výchova Osobnostný a sociálny rozvoj.
POZNÁMKY	Učiteľka pripraví prostredie, pomôcky. Pri frontálnej činnosti deti i rodičia sedia na koberci v kruhu, resp. okolo tabule. Vo dvojiciach pracujú za stolmi – postojačky, v sede. Edukačná aktivita je časťou kurikulárneho projektu. Vychádza z poznatkov detí a o svojom bydlisku a poznatky sa budú rozširovať o informácie o meste Nitra, Bratislave – hlavnom meste SR a Slovensku.

Edukačná aktivita

Edukačná aktivita – TOTO JE MOJE MESTO je súčasťou témy Tu žijem, tu som šťastný. Nadväzuje na poznatky o rodine, domove a je predpokladom na postupné oboznamovanie s regiónom, Slovenskom. Súčasťou kurikulárneho projektu je v nasledujúcom dni vyhlídková jazda Nitrianskym expresom v meste Nitra, a exkurzia k zaujímavostiam mesta

Organizácia edukačnej aktivity

- Hry a hrové činnosti - ráno: deti majú k dispozícii hračky v triede, skladačky, fotografie, obrázky, makety domčekov z papiera, výtvarný a pracovný materiál
- Vhodnou motiváciou vedie učiteľka deti k stavbe domov (konštruktívne hry), strihanie a dokresľovanie domčekov, vystrihovanie obrázkov. Tieto produkty predstavujú východisko práce vo dvojiciach počas hlavnej edukačnej aktivity. Rodičia sa spontánne zapájajú do činnosti.
- Ranný kruh – privítanie sa v MŠ. Na základe dojmov a pocitov detí z ranných hier a hrových činností, výsledkov prác a možností ich využitia spoločne pripravujeme plán na dopoludnie.

Úvod:

Motivácia – list od kamaráta Adamka z Bratislavy, ktorým nám oznamuje, že príde k nám na návštevu. Spolu mu pripravíme program, dohodneme sa, čo všetko mu ukážeme.

Oboznámenie detí s cieľom kurikulárneho projektu – jednotlivé dvojice a ciele ich činnosti

Jadro:

Rozdelenie detí a rodičov do dvojíc – podľa výsledkov práce z ranných hrových činností.

Vysvetlenie – zopakovanie pravidiel deťmi, resp. doplnenie učiteľkou. Zopakuje sa čo je cieľom spoločnej práce.

Práca detí vo dvojiciach – deti pracujú, priebežne učiteľka poradí, sleduje úroveň spolupráce, oceňuje aktivitu detí, diskutuje s deťmi o spôsobe realizácie danej úlohy.

Edukačná hra „Náš Orechov Dvor“ – Na koberci majú deti nachystaný kartón, výtvarný materiál, lepidlá. Na kartón namaľujú cestu a ukladajú zhotovené domčeky. Pohľad na lokalitu dotvoríme obrázkom materskej školy, svojho bytu...

Edukačná hra „Kde bývam?“ – cieľom tejto aktivity je postupne chápať orientáciu na mape. Na mape Orechovho Dvora si deti označujú dominanty lokality. Využívajú mapu Nitry. Pri aktivite deti určujú vzdialenosti – bližšie, ďalej, opakujú si adresu.

Edukačná hra „Album pre Adamka“ – cieľom je upevniť si poznatky o svojom meste. Vystrihnuté dominanty mesta deti nalepujú na papiere, z ktorých vytvoríme pre Adamka album. Rodičia, ktoré vedia písať, môžu dopísať jednoduchšie názvy. Ak nevedia, píše učiteľka.

Záver

- Po ukončení deti prezentujú výsledky svojej práce
- Na overenie poznatkov využitie edukačnej hry „Píšeme Adamkovi list“. Spoločne napíšeme Adamkovi list – ako sa naňho tešíme a čo všetko mu poukazujeme. Text listu je pripravený, premieta sa cez dataprojektor a deti dopĺňajú na tabuľu adekvátne obrázky.

Spätná väzba

- V závere edukačnej aktivity zaradenie edukačnej hry „Píšeme list“
- Zaradovanie problémových otázok, zisťovacích otázok.
- Vychádzka k dominantám mestskej časti – v rámci pobytu vonku
- Počas popoludňajších hier a hrových činností – individuálne overenie poznatkov prostredníctvom prezentácie v Power point, prácou s mapou.

Hodnotenie

- učiteľka kladie dôraz na schopnosť sebareflexie detí, počas práce nabáda deti k tomu, aby vyjadrovali vlastné pocity – ako sa im pracuje (hodnotia proces)
- v závere deti hodnotia úspešnosť výsledku svojej práce
- učiteľka vykoná sumárne hodnotenie

Ativity v činnostiach kurikulárneho projektu

Obmena k téme – Tu žijem, tu som šťastný

Podtéma : Dom, v ktorom bývam

Organizácia. Skupinová činnosť, individuálna činnosť, práca manipulácia s predmetmi na zemi práca na magnetickej tabuli, pri stoloch, príprava prostredia a pomôcok, zásady hygieny a psychohygieny

Metódy rozprávanie, vysvetľovanie opis, metóda praktickej činnosti, , pochvala, povzbudenie,

Zásady názornosti, veku primeranosti, individuálneho prístupu, rešpektovanie klesania pozornosti, cieľavedomosti, aktivity

Rozvojové podmienky

Činnosti zamerané na vytváranie pojmov a osvojovanie si poznatkov

Rozprávať o svojom dome, miestach vo svojom okolí, kde boli včera

Poznať a opísať dom v ktorom býva a jeho okolie

Poznať najbližšie okolie, zorientovať sa s jeho najdôležitejšími prvkami

Opakovanie. Ovládať osobné informácie – meno priezvisko, pohlavie, adresu bydliska

Metodické odporúčania

Pozoruj a rozprávaj sa o bývaní a o živí ako takom.

Aktivity

- práca s obrázkami z domáceho prostredia – určovať účel, využitie praktickom živote
- rozprávanie o udržiavaní poriadku a hygieny v byte, správne postupy pri upratovaní
- Dramatizácia rozprávky : Domček, domček, kto v tebe býva
- koláž obce, (vystrihovanie z rôznych časopisov, papier, lepidlo)
- otláčať namočenú špongiu do farby a vytvárať domy s rôznym počtom poschodí (1otlačok´= 1poschodie) pripravenými fixkami dokreslia okna, dvere
- namaľovať z počutej rozprávky zvieratka, prípadne domček v ktorom bývali
- hádanky na rozlíšenie zvukov domu (detský plač, buchnutie dverí, ...)
- spievať s deťmi piesne , ktoré sa spievajú u nich doma (rómske)

KURIKULÁRNY PROJEKT 2

Téma	Ja a moja rodina	
Školský rok	2011/2012	
Obsahový celok	Orecháčikova rodina	
Podtéma	Moja rodina	
Časový rámec	kurikulárny projekt	
Štandard	<i>OBSAHOVÝ</i>	<i>VÝKONOVÝ</i>
	<ul style="list-style-type: none"> • rodina a jej členovia 	<ul style="list-style-type: none"> • rozlíšiť a pomenovať • členov rodiny
	<ul style="list-style-type: none"> • postoje k členom rodiny 	<ul style="list-style-type: none"> • zaujať postoj k členom rodiny a vyjadriť ho prostredníctvom rôznych umeleckých prostriedkov
	<ul style="list-style-type: none"> • vlastná jedinečnosť a jedinečnosť iných 	<ul style="list-style-type: none"> • uvedomovať si a uplatňovať vlastnú jedinečnosť a vlastné nápady so zreteľom na jedinečnosť iných
	<ul style="list-style-type: none"> • rozmanitosť sveta 	<ul style="list-style-type: none"> • vyjadriť rôznymi umeleckými výrazovými prostriedkami pocity, dojmy z pozorovania sveta
Edukačné ciele	- Pozorovať, fotiť a rozprávať o živote detí i dospelých a o ich činnosti v osade - Vytvoriť rodinný album - Vytvoriť hlavy rodičov, súrodencov z papierových tanierov - Vytvoriť odtlačky rúk – ruky priateľstva - Rozvíjať schopnosť dohodnúť sa na spoločnom diele. - Demonštrovať výsledok spoločnej práce.	
Kompetencie	SOCIÁLNE – správa sa v skupine podľa spoločenských pravidiel a noriem. UČEBNÉ – prejavuje aktivitu v individuálnom i skupinovom učení.	
Učebné zdroje	ŠVP - ISCED 0, ŠKVP, hračky v triede, nožnice, kartóny, výkresy, lepidlá, pastelky, knihy, pracovné listy, obrázky , fotoaparát, PC s tlačiarňou	
Stratégie	Skupinová činnosť, individuálna činnosť, práca s PC a fotoaparátom, príprava prostredia a pomôcok, zásady hygieny a psychohygieny, riadený	

	rozhovor, metóda zážitkového učenia, hra,
ORGANIZÁCIA DŇA	
Hry a hrové činnosti	- hra na rodinu – rolové hry s rodičmi (výmena rolí) - hra na rodinu – prezliekanie detí a napodobňovanie niekoho z rodiny - bábkové divadlo - vystrihovanie a lepenie obrázkov – koláž moja rodina a jej členovia - kreslenie, hry podľa výberu detí
Ranný kruh	Moja rodina – kto žije so mnou v rodine Hlavná edukačná aktivita
ÚVOD	- oboznámenie s cieľom kurikulárneho projektu - motivácia – Hra na rodinu
JADRO	- rozdelenie detí a rodičov do skupín - vysvetlenie pravidiel deťmi, učiteľkou - práca detí v skupinách - priebežné ocenenie aktivity detí - otázky vedúce k obhajovaniu výsledku činnosti
ZÁVER	- prezentácia výsledkov skupinovej práce deťmi - frontálna činnosť, odtláčanie rúk – ruky priateľstva
SPÄTNÁ VÄZBA	Album rodiny – rozprávanie o rodine a jej členoch hry a hrové činnosti popoludní – individuálna práca – nakreslí svoju rodinu.
POUŽITÁ LITERATÚRA	HAUSER,J. a kol. 2008: Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie Školský vzdelávací program „Orecháčik a jeho svet“ PODHÁJECKÁ, M. a kol. 2007. Edukačnými hrami poznávame svet. Prešov : PF Prešov. 2007. 220 s. ISBN 987-80-8068-599-7. TOMKOVÁ, A.2009. Učíme v projektoch. Praha : Portál. 2009. 173 s. ISBN 978-80-7367-527-1
HODNOTENIE	- učiteľka kladie dôraz na schopnosť sebareflexie detí, počas práce - nabáda deti k tomu, aby vyjadrovali vlastné pocity – ako sa im pracuje (hodnotia proces) - v závere deti hodnotia úspešnosť výsledku svojej práce - učiteľka ocení výsledok práce detí a rodičov
Tematické okruhy a prierezové témy	Ja som Kultúra Multikultúrna výchova Osobnostný a sociálny rozvoj.
POZNÁMKY	Učiteľka pripraví prostredie, pomôcky. Pri frontálnej činnosti deti sedia na koberci v kruhu, Pri skupinovej činnosti pracujú za stolmi – postojáčky, v sede. Edukačná aktivita je časťou kurikulárneho projektu. Vychádza z poznatkov detí o svojej rodine a príbuzenských vzťahoch

Aktivity v činnostiach kurikulárneho projektu – Ja a moja rodina

Rozvojové podmienky

Činnosti zamerané na vytváranie pojmov a osvojovanie si poznatkov
Primerané činnosti a úlohy, umožňujúce úspech dieťaťa

Ovládaj osobné informácie – meno priezvisko, pohlavie, adresu bydliska
 Samostatne rieš primerané úlohy alebo problémy, sústred' sa na ne a dokonči ich

Metodické odporúčania

Pozoruj a rozprávaj sa o živote detí a dospelých z osady .

Poskytujeme dieťaťu dostatočný priestor na vlastné aktivity, pomáhame mu zrealizovať jeho nápady.

Aktivity

- rozprávanie o rodine, o sebe, o kamarátoch
- rozprávanie o pocitoch – tváre na papieri – deti si vyberajú podľa pocitu,
- porovnať výšku a váhu detí
- zdvíhanie predmetov vážiacich približne toľko čo deti
- doma nech deti odmerajú svojich rodičov a súrodencov
- precvičenie celého tela – HPH hlava, ramená (v rómčine šero,...)
- každé dieťa napodobní , ako by zobrazilo svoje meno , čo znamená prezývka
- Vytvoriť hlavy rodičov, súrodencov z papierových tanierov
- Vytvoriť odtlačky rúk a nôh – kolektívna práca rodičia deti
- masky zvierat a prirad'ovať k niekomu z rodiny
- práca s knihou o ľudskom tele
- rozprávanie o rodinných príbehoch – rómske rozprávky
- vytvoriť z fotografií album rodinný
- tvorba detí- a rodičov - rozprávková kniha o svojej rodine
- hra na telefón – predstaviť sa
- fotografovanie členov domácnosti a práca na PC

Obr č.4 a 5 Ja moja rodina

KURIKULÁRNY PROJEKT 3

Téma	ORECHÁČIKOVE SVIATKY
Školský rok	2011/2012
Obsahový celok	Zvyky a tradície
Podtéma	Rozprávkový karneval

Časový rámec	Kurikulárny projekt	
Cieľ	Podporou vzťahu dieťaťa k poznaniu a učeniu hrou, rozvíjať a prehĺbovať u detí základný poznatkový systém a tým rozvíjať a kultivovať ich osobnosť a pripravenosť na celoživotné vzdelávanie.	
Štandard	Obsahový	Výkonový
	• kultúrne dedičstvo, sviatky a ich oslavy	• zapojiť sa aktívne do prípravy osláv, sviatkov a spoločenských udalostí vrátane udržiavania ľudových tradícií
	• pasívna a aktívna slovná zásoba v štátnom – slovenskom a cudzom (materinskom – rómskom) jazyku	• komunikovať jednoduchými vetnými konštrukciami v štátnom a v cudzom(materinskom) jazyku
	• práca s rôznym materiálom	• zhotoviť výtvary z rozmanitého materiálu rôznymi technikami
	• tanec a pohybová improvizácia	• uplatňovať tanečné prvky
Kompetencie	<p>Psychomotorické – používa v činnosti všetky zmysly</p> <p>Osobnostné a) -uvedomuje si vlastnú identitu - vyjadruje svoje pocity a hodnotí svoj vlastný aktuálny citový stav</p> <p>Sociálne b) - presadzuje sa s ohľadom na seba aj druhých - správa sa v skupine podľa spoločenských pravidiel a noriem - hrá sa a pracuje vo dvojici, v skupine, kolektíve</p> <p>Komunikatívne - vedie monológ, nadväzuje a vedie dialóg rozhovor s deťmi i dospelými chápe a rozlišuje, že niektorí ľudia sa dorozumievajú aj inými jazykmi</p> <p>Kognitívne a) - rieši jednoduché problémové úlohy b) - hodnotí spontánne a samostatne vo svojom bezprostrednom okolí, čo sa mu páči/nepáči, čo je správne/nesprávne, čo je dobré / zlé na veciach, osobách, názoroch</p> <p>Učebné - prejavuje zvedavosť a spontánny záujem o spoznávanie nového - hodnotí vlastný výkon, teší sa z vlastných výsledkov, uznáva aj výkon druhých</p>	

Tematické okruhy a prierezové témy	Ja som Ľudia Kultúra Multikultúrna výchova
Forma	Tvorivé dielne – samostatná organizačná forma dňa
Stratégie	počúvanie a vlastná improvizácia, rozprávky, kreslenie, maľovanie, nalepovanie, vystrihovanie, spevácke činnosti, inštrumentálne činnosti, počúvanie hudby, námetové hry, pracovné a sebaobslužné činnosti, osvojovanie si pravidiel kultúrneho správania, empatia, city, oslava, prirodzené poznávanie rôznosti materiálov, s ktorými prichádzame do styku, hudobno-pohybové hry a pohybové improvizácie, pečenie a stolovanie
Metódy	pozorovanie, rozprávanie, opis činnosti dramtizácia, zážitkové učenie, riadený rozhovor, vysvetľovanie, práca s predmetmi dennej potreby, kresba, zážitkové učenie, hra, pozorovanie predmetov a javov, popis a ukazovanie predmetov, manipulačné, konštruktívne praktickej činnosti, priame pozorovanie, grafické, výtvarné, situačné <ul style="list-style-type: none"> ● Skupinová práca ● Frontálna činnosť Individuálna práca a práca vo dvojiciach
Zdroje	Obrázkový materiál, pracovné pomôcky, výtvarný, technický, odpadový, prírodný materiál, rozprávkové oblečenie –šaty, kuchynské náradie na pečenie a prestieranie, CD magnetofón, hudobné nahrávky, melodický hudobný nástroj, predmety a veci okolo nás, detské pracovné náradie, Školský vzdelávací program, Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, PODHÁJECKÁ, M. a kol. 2007. Edukačnými hrami poznávame svet. Prešov : PF Prešov. 2007. 220 s. ISBN 987-80-8068-599-7
ORGANIZÁCIA DŇA	
HRY A HROVÉ ČINNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> • zhotovovanie dekorácií na výzdobu triedy – fúkanie balónov, výzdoba okien, reťaze, • hry na knižnicu – prezeranie rozprávkových kníh • vymaľovávanie obrázkov na rozprávkovú tému • hry na domácnosť • hry podľa vlastného výberu detí
RANNÝ KRUH	• Fašiangy, Turice – čas bálav a plesov
ÚVOD	<ul style="list-style-type: none"> • oboznámenie s cieľom tvorivých dielní • motivácia – „ Rozprávkový karneval“ riadená imaginácia
JADRO	<ul style="list-style-type: none"> • rozdelenie detí a rodičov do skupín, (zaradenie do pracovných dvojíc) • vysvetlenie pravidiel dramtizácie a postupov výroby masiek. • vysvetlenie postupu a pravidiel pri pečení a stolovaní • práca, hra, oslava

EDUKAČNÉ AKTIVITY	<ol style="list-style-type: none"> 1. Práca v skupine - výroba dekorácií , výzdoba triedy 2. Individuálna práca a práca vo dvojiciach – výroba masiek 3. Voľná improvizácia - vlastná tvorivosť detí 4. Pečenie a stolovanie – spolupráca detí a rodičov 5. Tanec a oslava <p>Edukačné aktivity sú časťou kurikulárneho projektu. Vychádzajú z poznatkov skúseností a zručností, ktoré deti ovládajú. Zážitkové učenie.</p>
ZÁVER	<ul style="list-style-type: none"> • edukačná aktivita „Ruky priateľstva“
SPÄTNÁ VÄZBA	<ul style="list-style-type: none"> • výtvyry detí a rodičov • problémové otázky
HODNOTENIE	<p>Učiteľka hodnotí priebežne činnosť detí i dospelých, prácu jednotlivcov, dvojíc i skupín. V priebehu osláv spoločne vyhodnotia najkrajšiu masku, najlepšieho herca, najlepší koláč. Po skončení Rozprávkového karnevalu sa vyhodnotí úspešnosť tvorivých dielní</p>
POZNÁMKY	<ul style="list-style-type: none"> • pred začatím tvorivých dielní musia byť všetky pomôcky pripravené a usporiadané priamo pre skupiny • skupiny budú tvorené náhodne, podľa záujmu rodičov a detí pracovať v skupine, • zabezpečiť dostatok materiálu, aby sa vystriedali všetci • veľký formát papiera - ruky priateľstva • zabezpečiť bezpečnosť pri práci i oslave

Edukačné aktivity

Tvorivé dielne – samostatná organizačná forma dňa a jej edukačné aktivity sú súčasťou kurikulárneho projektu Fašiangy, Turice Projekt vychádza z poznatkov, skúseností a zručností, ktoré deti ovládajú a zážitkovým učením sa tieto skúsenosti a zručnosti upevnia. V spolupráci s rodinou sa vytvára jednota výchovy, ktorá je veľmi dôležitá pri rómskych deťoch.

Obr.č. 6 Karneval

Obr.č.7 Spolupráca s rodičmi

Organizácia edukačných aktivít

Hry a hrové činnosti - ráno: deti majú k dispozícii materiál na zhotovovanie dekorácií na výzdobu triedy – fúkanie balónov, výzdoba okien, reťaze,. V hre na knižnicu si prezerajú rozprávkové knihy, vymal'ovávajú obrázky na rozprávkovú tému, alebo si kreslia vlastné obrázky na danú tému. V hre na domácnosť pripravujú hostinu a čakajú návštevu. K dispozícii majú všetky dostupné hry, hračky a materiál.

Ranný kruh – privítanie sa v MŠ. Na základe dojmov a pocitov detí z ranných hier a hrových činností, výsledkov prác a možností ich využitia spoločne rozprávajú o fašiangoch , ako čase plesov a bállov.

Motivácia – učiteľka „kráľovná“ maska privítala deti a ich rodičov v triede a prosila deti aby si s ňou spravili karneval a keďže je rozprávková bytosť spravia si „rozprávkový karneval“.

Jadro:

Kráľovná rozdelí deti a rodičov do skupín (dvojíc) , pričom každá skupina bude tvoriť vlastnú masku, ktorá dvojica už bude hotová, pomôže s výzdobou triedy .

Potom sa všetci usadia a deti predvedú vlastnú improvizáciu na základe masky , ktorú majú a spoločne s kráľovnou ju dotvárajú. Rodičia a deti, ktoré sa nechcú zapojiť do tvorby masiek sa presunú do kuchynky a upečú koláče , aby pohostili všetkých na plese. Deti a rodičia oslavujú. Všetci, tancujú a zabávajú sa na hudbu ktorú hrajú chlapi z osady, spievajú národné (rómske) piesne. K pripraveným upečeným dobrotám sa presunuli všetci. Po občerstvení vyzvala kráľovná k záverečnej aktivite.

Záver:

Edukačná aktivita „ Ruky priateľstva“

Na základe kompetencií ktoré deti mali splniť kráľovná vyzvala všetkých, deti a rodičov aby na znak spolupráce a priateľstva odtlačili ruky na veľký formát papiera . Kráľovná vyhodnotila úspešnosť tvorivých dielní, poďakovala za pomoc a spoluprácu pri tvorbe karnevalu a za odmenu deti dostali balóny, dekorácie a fotografie z karnevalu.

Spätná väzba:

Výtvary detí a rodičov (výzdoba triedy, výroba masiek, improvizácia, napečené koláče a pohostenie) Zaraďovanie problémových otázok, zisťovacích otázok počas práce počas tvorivých dielní. Počas popoludňajších hier a hrových činností – individuálne overenie prostredníctvom rozhovoru, kreslenia, a hier.

Hodnotenie:

Učiteľka hodnotí priebežne činnosť detí i dospelých, prácu jednotlivcov, dvojíc i skupín. V priebehu osláv spoločne vyhodnotia najkrajšiu masku, najlepšieho herca, najlepší koláč. Po skončení Rozprávkového karnevalu sa vyhodnotí úspešnosť tvorivých dielní

Aktivity v edukačných činnostiach kurikulárneho projektu – Orecháčikove sviatky

Téma - Zvyky a tradície v rómskej rodine

Organizácia. Skupinová činnosť, individuálna činnosť, sedenie na koberci a pri stoloch, príprava prostredia a pomôcok, zásady hygieny a psychohygieny

Metódy rozprávanie, vysvetľovanie opis, metóda praktickej činnosti, pochvala, povzbudenie,

Zásady názornosti, veku primeranosti, individuálneho prístupu, rešpektovanie klesania pozornosti , cieľavedomosti, aktivity, sebarozvoja

Rozvojové podmienky

Bez zábran klásť otázky o svete, udalostiach a ľuďoch. Osvojiť si základné zručnosti pre prácu s informáciami. Manipulácia s predmetmi, skúmanie ich vlastností, hra pexeso.

Používať všetky dosiahnuteľné možnosti na prehlbovanie a zdokonaľovanie vlastných výrazových prostriedkov. Učiť sa regulovať svoje správanie a konanie – plánovať svoje činy, spoluprácu, poznať svoje chyby. Činnosti zaisťujúce pohodu, radosť, spokojnosť, citlivú komunikáciu. Činnosti vyžadujúce samostatné vystupovanie, vyjadrovanie, dôveru vo vlastné sily. Využívať všetky centrá aktivít v triede s dôrazom na rozvoj centra reči a komunikácie.

Metodické usmernenie

Žiadať od dieťaťa, aby opisovalo, to čo robí, vidí, znázorňuje.

Prežívať s dieťaťom radosť i starosť, jeho úspechy, zaujímať sa o jeho hry a činnosti.

Rozvíjať samostatnosť dieťaťa v základných ľudských činnostiach.

Práca s knihou – určitá pravidelnosť čítania, po prečítaní –rozhovor o obsahu, o obrázkoch k danému textu. Časté opakovanie čítania textu, , aby ho dobre poznali. Pri individuálnom čítaní, nechať dieťa aby prevracalo strany, ukazovalo obrázky, ktorých sa text týka.

Hra pexeso – pri každom otočení obrázku správne pomenovať čo vidí na obrázku

Aktivity

- sústrediť sa na hovorený text.
- poznať neosobné formy komunikácie –, písmo, kresba, internet, telefón.
- pomenovať zvyky a tradície Rómov ,
- Kto som a odkiaľ som
- symboly – hymna, vlajka, reč, oblečenie Rómov
- zaspievajme si - rómske piesne , piesne podľa vlastného výberu
- z rozprávky do rozprávky – čítanie a rozprávanie rómskych rozprávok
- naše zvyky - zvyky Rómov – krst, svadba, pohreb porovnávanie
- tancuj , tancuj – koordinácia pohybu
- víla Kesaj – vytvoriť vytrhávaním z kúskov papiera obraz rómskej víly
- každý sme iný – pavučina z klobka vlny
- bežím svetom a nie som sám- beh vo dvojiciach
- veža z rúk
- rómska vlajka - maľovanie
- vytvoriť pexeso – z obrázkov detí rôznych rás a etník
- rómska svadba, krst – spoločná práca (dokresľovanie, maľovanie, nalepovanie)
- cítim hudbu - zapúšťanie farby do mokrého podkladu
- využiť dramatizáciu rozprávky domček, domček, vymyslieť na tento spôsob inú rozprávku
- dramaticky vyjadriť niektoré rómske zvyky
- rodinná oslava
- prezeranie obrázkových kníh, rómsky šlabikár, rozprávky od E. Lackovej
- rómsky príbeh - obrázok koča s Rómami – deti vymyslia príbeh
- moja kniha - vytvoriť s deťmi knižku o jednotlivom zvyku, tradícii
- Upre Róma - naučiť deti rómske riekanky alebo príslovia
- Som iný? - rozprávať sa s deťmi o odlišnostiach zvykov a tradícií u Rómov a Slovákov
- Gelem, gelem – rómska hymna (nácvik, opakovanie)
- Kala jakha - (nácvik tanca) – nahrávky
- hudobné hádanky
- rómsky bál - tanec detí na rómsku hudbu (obr.8,9)

Obr.č.8 Tance detí s rodičmi

Obr.č.9 Chlapci z osady

Aktivity zamerané na rozvoj vlastného ja

Aby dieťa mohlo formovať svoju osobnosť, malo by poznať samo seba, vedieť sa ohodnotiť, a uvedomiť si v tomto veku hlavne svoje pozitívne vlastnosti.

Aktivita Zrkadlo
Cieľ: Pomenovať svoje pozitívne vlastnosti.
Pomôcky: zrkadlo s rúčkou
Opis aktivity:

Deti sedia v kruhu a postupne si podávajú zrkadlo. Ten, kto má zrkadlo v ruke, povie svoju pozitívnu vlastnosť. Budú to väčšinou vonkajšie pozitíva (mám pekné hnedé oči, mám dlhé kučeravé vlasy...) ale u niektorých detí môžeme žiadať aj o vyjadrenie charakterových vlastností.

Hodnotenie aktivity:

Vedíme s deťmi rozhovor. Odporúčané otázky: Každému z vás sa ľahko hovorilo o svojich dobrých vlastnostiach? Komu áno a prečo? Komu nie a prečo? Čo o vás hovoria vaši rodičia, starí rodičia, súrodenci, známi? Súhlasíte s nimi?

Aktivita Som ako...

Priebeh aktivity:

Deti sedia na koberci a postupne prirovnávajú vlastnosť určenú učiteľkou k zvieratám, veciam... Sú to také vlastnosti, ako napr. múdry, silný, pracovitý, presný, veselý...

Hodnotenie aktivity:

Odporúčané otázky: Ktoré z prirovnaní sa vám páčilo? Prečo? Aké prirovnania používajú ľudia z vášho okolia?

Aktivita Emocionálne tablo

Opis aktivity

Učiteľka si pripraví obrázky tváří, ktoré predstavujú rôzne pocity. Úlohou detí je porozprávať o týchto pocitoch na tváričkách.

Obmena : deti odfotíme, urobíme veľké množstvo rôznych tváričiek, ktoré budú predstavovať veľkú škálu pocitov. Tie nalepíme na veľký kartón.

Hodnotenie aktivity

Ťažko sa vám hádala nálada, pocit? Ako ste sa cítili v pozícii hádača? Ako by ste sa správali ku kamarátovi, ktorý je smutný? Všimli ste si, kedy sú mamka alebo ocko najviac veselí?

Aktivita Škriatok neporiadnik

Opis aktivity

Deti sú vonku. Iná učiteľka rozhádže hračky z kontajnerov po triede. Deti prídu do triedy, o ničom netušia. Učiteľka im povie čo sa stalo. "Bol tu jeden škriatok, ktorý sa volá NEPORIADNIK a chcel sa s vami hrať. Nikoho tu však nenašiel, a, tak sa začal hrať sám. A vidíte aký je to neporiadnik? Nič nedal na svoje miesto." Rozvinieme rozhovor o poriadku a neporiadku. Nakoniec deti upratujú hračky a dbajú na to, aby každá hračka bola na svojom mieste.

Hodnotenie aktivity

Ako ste sa cítili, keď ste mali rozhádzanú triedu? Prečo dôležité aby boli veci vždy na svojom mieste?

Aktivita Kto som?
Cieľ: Uvedomiť si odlišnosti v spoločenskom postavení
Priebeh aktivity:

Deťom učiteľka pripne na chrbty kartičky s rôznymi rozprávkovými postavami (princezná, slúžka, ježibaba, princ, ...). deti chodia po triede a podľa toho, akú postavu kto predstavuje, sa ostatní k nemu správajú. Po určitom čase učiteľka hru preruší a deti vyjadrujú svoje pocity. Hodnotenie aktivity:
Ako si sa cítil v pozícii princeznej, ježibaby...? Ako sa asi cítia iné deti, ktorých podceňujete?
Ako sa väčšinou správajú?

Aktivita Ako sa voláš?

Priebeh aktivity

Deti sedia v kruhu na koberci a i kotúľajú si loptu. Kto loptu dostane, musí povedať ako sa volá. Obmena : kde bývaš? .ako sa vola tvoj kamaťat?...)

Hodnotenie aktivity

Deti rozprávajú o sebe, ako sa volajú, čo majú radi....

Aktivity zamerané na spoznávanie iných národov a vytváranie sociálnych skupín

Aktivita Všetci sa zdravíme

Cieľ Vnímať existenciu iných kultúr.

Pomôcky: kartičky s obrázkami

Priebeh aktivity:

Rozdelíme deti do troch skupín. Každá dostane iný obrázok (Indián, Japonec, Európan).

Úlohou je pripraviť si pozdrav, ktorým by sa pozdravili ľudia z obrázku - môžeme to nechať aj na fantázii a tvorivosti detí. Každá zo skupín predvedie pozdravy, ktoré si pripravila. Nasleduje hra vo dvojiciach (dvojice sa rôzne zdravia).

Hodnotenie aktivity:

Ktorý pozdrav sa vám páčil najviac, ktorý najmenej? Prečo? Ktorému pozdravu ste dobre rozumeli, ktorému nie? Aký pozdrav najčastejšie používate?

Aktivita Všetci máme radi rozprávky

Priebeh aktivity:

Čítanie rómskej rozprávky. V motivačnej časti je možné využiť tieto aktivity:

- skladanie puzzle s obrázkom k danej rozprávke, obrázky s postavami alebo predmetmi, ktoré sa nachádzajú v rozprávke.

Po motivácii nasleduje čítanie rozprávky, po prečítaní rozhovor o zvykoch Rómov

- deti tvoria príbeh podľa niekoľkých slov, ktoré sa nachádzajú v rozprávke, prípadne podľa obrázkov

Hodnotenie aktivity:

Deti diskutujú s učiteľkou pomocou otázok: Ako sa správal Melo? Ako by ste sa zachovali na jeho mieste vy? Akí boli Melove deti ? Mali by byť potrestaní? Ako?

Aktivita Natáلكine korálky

Opis aktivity

Deti sa držia za ruky a robia kruh-náhrdelník. Na pokyn učiteľky sa náhrdelník roztrhne a deti sa rozprchnu a uložia po triede. Učiteľka zbiera deti – korálky a vytvára náhrdelník.

Hodnotenie aktivity

Učiteľka takto utvára nové sociálne vzťahy detí.

ZÁVER

Materské školy sú prvým článkom vzdelávacieho reťazca, ale predškolská výchova a formovanie osobnej i kultúrnej identity rómskych detí sa odohráva prevažne v rodinách, v nevyhovujúcich podmienkach bývania a životosprávy, neposkytujúce dostatočnú prípravu na budúce školské vzdelávanie. Iba malé percento rómskych detí navštevuje materskú školu. Dôvody môžu byť ekonomické, alebo rodičia necítia potrebu posielat' deti do škôl. Predškolské vzdelávanie však hrá významnú rolu pre vzdelávanie rómskych detí. Vo vzdelávacej politike je potrebné venovať tejto oblasti veľkú pozornosť, pretože práve v predškolskom vzdelávaní sa odbúravajú jazykové i sociálne bariéry, formuje sa identita dieťaťa. Rozvíja a prijíma sa kultúra vlastná i majoritná. V modernom svete, v ktorom vládnu médiá, kultúrna identita národa a ľudí môže stratiť svoju hodnotu a to, čo stáročiami budovali naši otcovia, na čo boli hrdí, sa postupne stratí. Naším záverom je, že je nevyhnutné zaoberať sa edukáciou rómskych detí už v predškolskom veku. Je to obdobie vytvárania základov osobnosti dieťaťa, rozhodujúcim obdobím pre rozvoj psychických a fyzických predpokladov dieťaťa, ktorých zanedbanie môže nepriaznivo ovplyvniť jeho ďalší život. Postoje k sebe a svetu sa formujú už v detstve. Sú postavené na emóciách a dôvere autority. Pred očami však stále musíme mať jasný cieľ. V tomto prípade ide o vzájomné spolužitie dvoch odlišných a predsa seberovných kultúr. Rómskej a nerómskej. Každý národ, každá národnosť, každý človek má vlastný, tajomný vnútorný pocit krásna. Najväčšia krása a bohatstvo spočíva práve v ich originalite. Každé etnikum má niečo, čo je vlastné iba jemu. Je to mentalita, kultúra, zvyky, tradície, písané a nepísané pravidlá života. Ak chce učiteľka pristupovať k dieťaťu individuálne, byť na prospech pri riešení výchovno vzdelávacích problémov, mala by poznať socio-kultúrne špecifiká týchto detí, ako etnickej skupiny. Touto prácou sme ukázali, že efektívnosť je závislá na osobnosti učiteľa, rodičov a ich schopnosti spolupracovať tak, aby bol na prvom mieste zdravý emocionálny, sociálny a kognitívny vývoj, ktorý prispieva k formovaniu kultúrnej identity ich detí. Každé dieťa bez ohľadu na národnostnú a etnickú identitu potrebuje byť akceptované a byť aktívnym členom spoločnosti a snahou rodičov i učiteľov rómskych detí by malo byť vzájomné poznávanie tradícií a hodnôt kultúr s cieľom ich prijatia a pozitívneho vnímania. Záleží však od vlastného postoja, rozvoja osobnostnej identity a vplyvu socializačného prostredia aký človek z tohto dieťaťa vyrastie.

Na záver jedno rómske príslovie: „Aver tut šaj del godi, aver tut šaj del drom ale manušeš tutar mušines te ker el ça tu kor koro.– Iný ti môže poradiť, iný ti môže naznačiť cestu, ale človeka zo seba musíš urobiť ty sám.“

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. ADAMOVIČ, M. 2006. Dôstojnosť človeka – identita Rómov z pohľadu magistéria. In: Zvyšovanie úrovne socializácie rómskeho etnika prostredníctvom systémov vzdelávania sociálnych a misijných pracovníkov a asistentov učiteľa. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, FSVaZ, 2006. 307 s. ISBN 80-8050-987-5
2. BAĎURÍKOVÁ, Z.: 1999 : Krok za krokom. Metodická príručka pre predškolskú výchovu. Tiár nad Hronom, Nadácia Škola do korán 1999, 200s. ISBN: 80-968292-0-3
3. BAĎURÍKOVÁ, Z., 2005 : Kvalita materskej školy a možnosti jej posudzovania, In Predškolská výchova 2005/2006, Ročník LX, č. 5
4. BAKOŠOVÁ, Z. 2001. Podnety teórie sociálnej pedagogiky pre výchovu Rómov. In: Romové a sociální pedagogika. Ústí nad Labem: Hnutí R, 2001. 200 s. ISBN 80-902461-4-1
5. BALOGOVÁ SLOBODNÍKOVÁ, M. – ZUBKOVÁ, I. /a/ 2006. Romológia. Školiaci program o multikulturalizme a motivácii pre učiteľov žiakov stredných škôl pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného a výchovne menej podnetného prostredia. EUROFORMES, s. r. o., 66 s. ISBN 80-89266-04-5
6. BALOGOVÁ SLOBODNÍKOVÁ, M. – ZUBKOVÁ, I. /b/ 2006. Rómovia a edukácia. Školiaci program o multikulturalizme a motivácii pre učiteľov žiakov stredných škôl pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného a výchovne menej podnetného prostredia. EUROFORMES, s. r. o., 34 s. ISBN 80-89266-05-3
7. BALVÍN, J., TANCOSĚ J., et a. 2001 : Romové a sociální pedagogika. Ústí nad Labem : Hnutí R, 2001. 196 s. ISBN 80-902461-4-1.
8. BALVÍN, J. 2004 : Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém. Praha : Hnutí R, 2004. 206 s. ISBN 80-867989-01-1.
9. BALVÍN, J. 2007. Metody výuky romských žáků. Praha: Radix, spol. s r. o., 2007. 200 s. ISBN 978-80-86031-73-6
10. BALVÍN, J. 2009. Metodiky výuky: Hesla multikultúrní výchova. In: Multidimenzionálny rozmer edukácie a sociálnej práce v rómskych komunitách. Nitra: UKF, 2009. 398 s. SBN 978-80-8094-502-2.
11. CANGÁR, J. 2002. Rómovia a vzdelanie. In: Edukácia rómskych detí v európskom kontexte. Bratislava: ŠPÚ, 2002. 286 s. ISBN 80-85756-70-6.
12. CINA, S. 2002. Rómsky jazyk a špecifiká jeho štandardizácie. In: Špeciálnopedagogické poradenstvo. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2002 s. 46-47. ISBN 978-80-8052-339-8.
13. ČEREŠNÍK, M. – ČEREŠNÍKOVÁ, M. 2008. Emočná klíma v sociokultúrnej zmiešaných triedach. In: Zlepšenie prístupu Rómov k vzdelávaniu. Zborník príspevkov z vedeckej

konferencie rovnomeného názvu. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2008. 256 s. ISBN 978-80-8083-639-9

14. HAJDÚKOVÁ, V.-SUROVÁ ČULÍKOVÁ, A.- KOLEDOVÁ, K. 2009: Dieťa a jeho svet. Metodická príručka pre učiteľky materských škôl. Ministerstvo školstva Slovenskej republiky odporučilo dňa 11. novembra 2009 pod číslom CD–2009-38277/42035-1:918
15. HORVÁTHOVÁ, A. 2008. Sociálna práca ako predpoklad zlepšenia komunikácie s rómskou komunitou. In: Zlepšenie prístupu Rómov k vzdelávaniu. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie rovnomeného názvu. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2008. 256 s. ISBN 978-80-8083-639-9
16. KOLLÁRIKOVÁ, Z. – PUPALA, B. 2001 : Předškolní a primární pedagogika. Předškolná a elementárna pedagogika. Praha: Portál, 2001, 456 s. ISBN 80-7178-585-7
17. KONČOKOVÁ, E., ŠIMČÁKOVÁ, E., KRIGLEROVÁ, E. 2002 : Alternatívne projekty vzdelávania rómskych žiakov. In: VAŠEČKA, M. ed. Čačipen pal o Roma : Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2002, s. 725-744. ISBN 80-88935-41-5.
18. KOSOVÁ, B. 2000 : Rozvoj osobnosti žiaka. Banská Bystrica : Metodické centrum, 2000. ISBN 80-8041-298-7
19. KUBEŠOVÁ, M. 2009. Identita dieťaťa v profesionálnej rodine. In: špeciálnopedagogické poradenstvo. Bratislava Metodicko-pedagogické centrum, s 42-48. ISBN 978-80-8052-339- 8
20. KURINCOVÁ, V. - SLEZÁKOVÁ, T. 2009 : Žiak na začiatku školskej dochádzky, edukačná podpora učiteľov a rodičov, Nitra 2009 , ISBN
21. LIEGEOIS, J. P. 1997. Rómovia, Cigáni, kočovníci. Bratislava: Charis, 1997. 272 s. ISBN 80-967674-2-9
22. LOKŠOVÁ, I. – LOKŠA, J. 2003 : Tvořivé vyučování. Praha: Grada Publishing 2003. ISBN 80-247-0374-2
23. LORAN, T. 2009 : Marginalizovaní Rómovia ako špecifický potenciál ľudského kapitálu. In: Romano nevo řil, 2009, č. 885 – 891, s. 10/11
24. LUPTÁKOVÁ, K. 2004. K problému používania pojmov multikultúrna a interkultúrna výchova. In: Rómske etnikum - jeho špecifiká a vzdelávanie. Banská Bystrica: PF UMB, 2004. s. 80-81. ISBN 80-8083-024-X.
25. MŠ SR ,Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, Prievidza2008, Patria I., ISBN 978-80-969407-5-2
26. NÁBĚLKOVÁ, E. 2008. Možnosti spolupráce školy s rómskou rodinou a komunitou. In: Zlepšenie prístupu Rómov k vzdelávaniu. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie rovnomeného názvu. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2008. 256 s. ISBN 978-80-8083-639-9

27. OLÁH, B. 2008 : Učiť sa, učiť sa, učiť sa! In: Romano nevo ľil, 2008, č. 868 – 872, s. 4
28. OPRAVILOVÁ, E. 1998 : Dieťa sa hrá a poznáva svet. Bratislava SPN, 1998
29. PARDEL, T.- BOROŠ, J. 1979 : Základy všeobecnej psychológie. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1979, ISBN 67-234-79
30. PIAGET, J. - INHELDEROVÁ, B. 2001 : Psychologie dítěte. Praha Portál, 2001. ISBN 80-7178-608-X
31. PODHÁJECKÁ, M. 2008 : Edukačnými hrami poznávame svet. Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta 2008, s.234, ISBN 978-80-8068-797-7
32. PORTIK, M. 2003. : Determinanty edukácie rómskych žiakov. Prešov: PFPU, 2003. 177 s. ISBN 80-8068-155-4
33. PORUBSKÝ, Š. 2008. Predpoklady systematizácie edukácie rómskych žiakov zo socio-kultúrne znevýhodňujúceho prostredia. In: Zlepšenie prístupu Rómov k vzdelávaniu. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie rovnomeného názvu. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2008. 256 s. ISBN 978-80-8083-639-9
34. Program Krok za krokom: Obsahové štandardy a štandardy pre učiteľov materských škôl a prvého stupňa základných škôl. Žiar nad Hronom : Nadácia Škola dokorán, 2002. 53 s.
35. PRŮCHA, J. 2001. Multikulturní výchova. Teorie – praxe – výzkum. Praha: ISV, 2001. 211 s. ISBN 80-85866-72-2.
36. RINGOLD, D., ORENSTEIN, M. A., WILKENS, E. 2003 : Roma in an Expanding Europe : Breaking the Poverty Cycle. Washington : The World Bank, 2003. 148 s.
37. ROSINSKÝ, R. /a/ 2006. Pohľad na edukáciu rómskych detí. In: Prierez socio-kultúrnymi vrstvami identity Rómov. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, FSVaZ, 2006. 146 s. ISBN 80-8050-981-6
38. ROSINSKÝ, R. /b/ 2006. Čavale Romale alebo motivácia rómskych žiakov k učeniu. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, FSVaZ, 2006. 263 s. ISBN 80-8050-955-7
39. ROSINSKÝ, R. – POLIAKOVÁ, E. – HAŠKOVÁ, A. – CZAJLIK, M. 2004. Využívanie tvorby učebného prostredia ako faktora podporujúceho rozvoj motivácie a socializácie v zameraní na príslušníkov rómskeho etnika. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, PF, 2004. 192 s. ISBN 80-8050-768-6.
40. ROSINSKÝ, R. – VEREŠOVÁ, M. – RUSNÁKOVÁ, J. – SOLLÁR, T. – MIKUŠOVÁ, E. 2006. Amare Roma, špecifická práca v rómskych komunitách. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, FSVaZ, 2006. 264 s. ISBN 80-8050-990-5
41. ŘÍČAN, P. 1998 : S Romy žít budeme – jde o to jak? Praha: Portál, 1998. 260 s. ISBN 80-7178-410-9.

42. SEDLER,P. - KURINCOVÁ,V.2008 : (In)akosti v edukačnom prostredí: PF UKF Nitra, 2008, s.128 228 s. ISBN 80-8050-839-9
43. SELICKÁ, D. 2008. Sociálno-výchovná práca v rómskej rodine. In: Interkulturalita a rómska národnostná menšina v sociálnych a pedagogických súvislostiach. Nitra: FSVaZ UKF, 2008. 662 s. ISBN 978-8094-314-1.
44. SZÖKEOVÁ, A.– KOTRUSOVÁ, J. 2008 : Ako pristupovať k deťom zo znevýhodneného sociálneho prostredia. , 2008 In: InteRRa 6 : interkulturalita a národnostné menšiny: v sociálnych, filozofických, pedagogických, kultúrnych, historických a prírodovedných súvislostiach. Spišská Nová Ves : Hnutie R - Spiš, 2008. - 474 s. - ISBN 978-80-970032-1-0. - S. 338-34
45. SZÖKEOVÁ, A.. 2010 : Jazykové kompetencie rómskych detí v materskej škole, In:Interra 9 [CD-ROM]: metódy sociální, edukační a zdravotnícké práce s etnickými a marginálními skupinami . České Budějovice ; Praha ; Wrocław : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích : Hnutí R : Fundacja Integracji Społecznej Prom, 2010. - 1 elektronický optický disk (CD-ROM), ilustr. - ISBN 978-83-928354-4-8
46. SZÖKEOVÁ, A.. 2011: Spolupráca materskej školy a rómskych rodín na Orechovom dvore , In: V4 Ako výchova, vzdelávanie, voľný čas a vzájomná inšpirácia. Podporné terapie pre deti s poruchami učenia./ Kollárová, Dana (eds), HTC media consulting, Hlohovec 2011. – 207s. –ISBN 987-80-970833-1-1
47. SZÖKEOVÁ, A. – SLEZÁKOVÁ, T.2011 : Učenie hrou pre deti so sociálne znevýhodneného prostredia, In: Hra v predprimárnej edukácii : zborník príspevkov z konferencie. Prešov: Prešovská univerzita, 2011, s. 304 - 313. ISBN 978-80-555-0467-4.
48. VALACHOVÁ, D. – KADLEČÍKOVÁ, Z. – BUTAŠOVÁ, A. – ZELINA, M. 2002. Vzdelávanie Rómov. Bratislava: SPN, 2002. 205 s. ISBN 80-08-03339-8
49. VANKOVÁ, K. 2006. Analýza znevýhodneného prostredia, jeho eliminácia a problém identity Rómov. In: Zvyšovanie úrovne socializácie rómskeho etnika prostredníctvom systémov vzdelávania sociálnych a misijných pracovníkov a asistentov učiteľa. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, FSVaZ, 2006. 307 s. ISBN 80-8050-987-5
50. Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
51. ZELINA,M. 1996 : Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa. Bratislava: IRIS,1996. ISBN 80-96713-4-7
52. ZELINA, M., 2006 .: Alternatívne školstvo. Bratislava : IRIS 2000. ISBN 80-88778-98-0

Rómska hymna

Hudobný podklad rómskej hymny Opre Roma (Hor' sa, Rómovia) tvorí rómska ľudová pieseň, text napísal Jarko Jovanović Jagdino. Za rómsku hymnu bola prehlásená na prvom kongrese Medzinárodnej rómskej únie (International Romani Union) v roku 1971.

Medzinárodná rómština

Gelem gelem lugone dromenca
Maladilem baxtale Rromenca
A, Rromale, katar tumen aven
E caxrenca bokhale chavenca
A, Rromale! A, chavale!

Východoslovenská rómština

Gej'om gej'om le bare dromenca
Arakhl'om man bachtale Rromenca.
Jaj, Romale, khatar tumen aven
le cerhenca, bokhale čhavenca?
Jaj Romale! Jaj, čhavale!

Slovenský preklad

Šiel som, šiel som ďalekými cestami,
stretol som tam šťastných Rómov.
Oj, Rómovia, odkiaľ prichádzate
so stanmi a hladnými deťmi?
Oj, Rómovia, oj chlapci!

Rómska vlajka

Medzinárodnú vlajku Rómov vytvoril Všeobecný zväz Rómov z Rumunska (Uniunea Generala a Romilor din Romania) v roku 1933. Vlajka pozostáva z dvoch pruhov – spodného zeleného, symbolizujúceho prírodu a horného modrého, predstavujúceho oblohu. V strede sa nachádza červené vozové koleso so šestnástimi spicami. Podobné koleso je aj na štátnej vlajke Indie, čím sa Rómovia prihlásili k indickej pravlasti. Na používaní tejto vlajky sa dohodli účastníci 1.kongresu Medzinárodnej rómskej únie (International Romani Union v Londýne v roku 1971.

RÓMSKE PRÍSLOVIA

Mimoriadnu úctu prejavujú Rómovia svojej matke. Svoju lásku k nej vyspievali v mnohých piesňach. O tomto vzťahu hovorí i príslovie :

„ Te meral dad, rovel o voďi, te meral daj, rovel o jilo.“ (Keď zomrie otec, plače duša, keď zomrie matka, srdce plače)

O potrebe niekde patriť vraví príslovie:

„ Odadženo mardo, so ačhil'a a čoro, oda mek goreder, so hino korkoro.“ (Zle je tomu, kto je chudobný, ešte horšie tomu, kto je sám.)

